

Univerzita Karlova

Pedagogická fakulta

Katedra germanistiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Německé frazeologismy v porovnání s českými

Comparison of German and Czech phraseology

Tereza Hrušovská

Vedoucí práce: PhDr. Dalibor Zeman, Ph.D.

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Anglický jazyk se zaměřením na vzdělávání – Německý jazyk se zaměřením na vzdělávání

2019

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Německé frazeologismy v porovnání s českými vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 18. 4. 2019

Ráda bych poděkovala panu PhDr. Daliboru Zemanovi, Ph.D. za ochotu a podnětné rady a připomínky při vedení mé bakalářské práce. Dále děkuji své rodině za trpělivost.

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá srovnáním českých a německých frazeologismů a ustálených slovních spojení. První část se orientuje na vysvětlení pojmů jako frazeologismus nebo frazeologie. Následuje detailní rozdělení frazeologických výrazů podle konkrétních kritérií a nakonec i shrnutí historie frazeologického bádání. V druhé praktické části práce zkoumá konkrétní příklady dříve definovaných jevů pocházejících ze dvou periodik: německých novin Frankfurter Allgemeine Zeitung a českých Lidových novin. Studuje jejich četnost a možnou příslušnost ke klasifikačním skupinám. Vyhledané jevy v rámci novin jsou dále rozříděny do rubrik.

Klíčová slova: frazeologismus, frazém, ustálené spojení, frazeologie, porovnání, Frankfurter Allgemeine Zeitung, Lidové noviny

Annotation

This Bachelor thesis deals with comparison of Czech and German phraseological and fixed expressions. The first part is focused on explanation of terms such as phraseologism or phraseology. Immediately follows detailed division of phraseological expressions according to concrete criteria and even summary of history of phraseological research. In the second practical part of the thesis concrete examples of earlier defined phenomena are analysed. The examples are taken from two periodicals: German Frankfurter Allgemeine Zeitung and Czech Lidové noviny. The thesis studies their number and tries to specify to which classification group they may belong. Found examples are further divided according to its occurrence in newspapers sections.

Keywords: phraseologism, phrasem, fixed expression, phraseology, comparison, Frankfurter Allgemeine Zeitung, Lidové noviny

I. OBSAH

I. OBSAH.....	5
II. ÚVOD.....	7
III. TEORETICKÁ ČÁST	9
1. Definice	9
1.1 Frazeologismus.....	9
2. Terminologie	12
3. Rozdělení podle rovin.....	13
3.1 Sémantická rovina	13
3.2 Pragmatická.....	14
3.3 Situativní	14
3.4 Historická	15
4. Bádání v historii.....	15
5. Dělení	16
5.1 Základní rozdělení.....	16
5.1.1 Referentielle Phraseologismen	16
5.1.1.1 Nominativní	16
5.1.1.2 Propoziční	17
5.1.1.3. Kolokace	19
5.1.1.4. Sprichwörter.....	19
5.1.1.5 Rutinní formy.....	21
5.1.2 Strukturální	21
5.1.3 Komunikační	22
5.2 Klasifikace podle příslušnosti ke skupině větných členů.....	22
5.3 Syntaktické rozdělení	23
5.3.1. Frazeolexémy, které nemohou být samostatným větným členem.....	23
5.3.2. Adjektivní a participiální (Adjektiv-partizipial).....	23
5.3.3. Příslovečná (adverbial).....	24
5.3.4. Nominální (nominal)	24
5.3.5. Verbální (verbal).....	24
5.4 Speciální kategorie	24
5.4.1. Modelová spojení	25
5.4.2. Komparativní frazémy.....	25
5.4.3. Párové formy	26

5.4.4. Kinegramy	26
5.4.5. Okřídlená slovní spojení	27
5.4.6. Autorské frazeologismy.....	27
5.4.7. Jmenné frazeologismy	27
5.4.8. Frazeologické odborné termíny	28
5.4.9. Kliše.....	29
5.5. Smíšená klasifikace	30
IV. PRAKTICKÁ ČÁST	31
1. Frankfurter Allgemeine Zeitung.....	31
1.1 Rubriky FAZ	32
1.1.1 Politika a aktuální dění	32
1.1.2 Průmysl a podnikání	40
1.1.3 Finance a nemovitosti	44
1.1.4 Sport.....	48
1.1.5 Fejetony	49
2. Lidové noviny.....	50
2.1 LN Rubriky	50
2.1.1 Téma – Domov	50
2.1.2 Svět	53
2.1.3 Sport.....	55
2.1.4 Kultura	57
2.1.5 Názory.....	58
2.1.6 Ekonomika a úspěšné firmy.....	60
2.1.7 Léto LN.....	61
V. VÝSLEDKY.....	63
VI. ZÁVĚR	65
VII. RESUMÉ	67
VIII. SEZNAM POUŽITÝCH INFORMAČNÍCH ZDROJŮ	69
IX. SEZNAM PŘÍLOH.....	72

II. ÚVOD

Jako téma své bakalářské práce jsem si vybrala Srovnání českých a německých frazeologismů. Toto téma jsem zvolila, protože frazeologismy jsou součástí našeho každodenního komunikačního spektra. Aniž bychom si uvědomovali, kolikrát za den je použijeme, jsou pro naše vyjadřování zásadní. Podle mého mínění a osobní zkušenosti jim současná doba, co se popularity týče, moc nepřeje. Nejen v rámci lingvistických kruhů, kde se sice setkáme se spoustou výborných publikací, ty ovšem z velké části pochází z minulého století, ale i z uživatelského hlediska, kdy jsou frazeologismy laikem generalizovány v podstatě na klišé. Mou motivací bylo zjistit, do jaké míry jsou frazeologismy v publicistických textech časté, jaká klasifikační skupina ustálených spojení je v textech nejvíce zastoupena, zdali závisí míra využití na rubrice nebo je-li některý frazeologismus použit vícekrát a to vše porovnat mezi českými a německými novinami.

METODA A CÍL PRÁCE

Metoda mé práce byla následující – pro teoretickou část jsem prostudovala odbornou literaturu uvedenou ve zdrojích a na jejím základě napsala kapitoly Definice, Terminologie, Rozdělení podle rovin, Bádání v historii a Dělení. Pro praktickou část jsem přečetla Frankfurter Allgemeine Zeitung a Lidové noviny vydané stejného dne 29. 6. 2018 a vyčlenila si všechna data, která podle mě splňovala kritéria frazeologismů. Ta jsem následně porovнала s údaji ve frazeologických slovnících a další odborné literatuře a vyhledala o nich bližší informace.

Stejně datum jsem zvolila z prostého důvodu, aby témata hlavně v rubrikách o světovém dění, byla stejná a porovnání bylo tedy co nejpřesnější. Přečetla jsem i další periodika jako je například Der Spiegel, ale pro výše uvedené noviny jsem se rozhodla díky jejich podobnosti, co se týče charakteru psaní a podobného stáří, tudíž i tradice, kterou s sebou nesou.

Při samotném dohledávání frazeologismů, jsem se v praxi setkala s problémem, který jsem zmínila již v úvodu. Český frazeologický slovník Františka Čermáka je neobyčejně rozsáhlý, ale bohužel již není úplně aktuální. Proto jsem často ponechala v práci i výrazy, které sice nejsou kodifikovány jako frazeologismy, avšak kritéria pro to splňují, a z vlastní

zkušenosti, jakožto rodilý mluvčí, je mám pevně zakotveny ve slovníku. Zařazení vyhledaných frazeologismů do skupin uvedených v páté kapitole teoretické části je zcela mou prací a činím tak na základě definic. V odborné literatuře je málokdy uvedena příslušnost frazému k určité skupině. Literatura uvádí pouze obvyklost a četnost jejich využití a případně formu, tzn. hovorovost, expresivnost apod.

Do průzkumu jsem vstupovala s určitými předpoklady, co se výskytu frazeologismů týče. Cílem bylo je potvrdit nebo naopak vyvrátit. U Frankfurter Allgemeine Zeitung bylo očekávání výskytu v rubrikách následovné (seřazeno od nejvyššího po nejnižší): Sport, Politika a aktuální dění, Fejetony, Průmysl a podnikání, Finance a nemovitosti. U Lidových novin oproti tomu (seřazeno obdobně): Kultura, Sport, Téma – Domov – Svět, Názory, Ekonomika a úspěšné firmy. Co se týče klasifikace frazeologismů, čekala jsem vyšší výskyt kolokací oproti ostatním skupinám.

III. TEORETICKÁ ČÁST

1. Definice

1.1 Frazeologismus

Definovat frazeologismus není jednoduchou záležitostí. Pohledy lingvistů se různí a proto zde máme uvedeno několik interpretací jejich názorů. První je definice z knihy Hanse Schemanna:

„Jediná definice frazeologického výrazu akceptovaná většinou odborníků zní: je to jednotka složená z více elementů, jejichž jednotlivé významy se liší od významu celku, který tvoří.“¹

Burger zase vnímá frazeologismus jako hyperonymum, které zaštiťuje další specifitější skupiny jako idiomy apod. S frazeologismem jakožto nadřazeným slovem pro entity spadající pod frazeologii se obecně setkáváme asi nejčastěji. Burger zároveň uvádí: „Frazeologické je spojení dvou nebo více slov za předpokladu, že tato slova díky syntaktickým a sémantickým zákonitostem spojení tvoří jednotku, jejíž pravý význam není hned objasnitelný a slovní spojení je v jazyce používáno podobně jako lexém.“²

Ale samozřejmě se v odborné sféře setkáme i a dalšími rozsáhlejšími definicemi.

„Frazeologismus je syntakticko-sémantický simplex (...), který není větou ani slovem a skládá se nejméně ze dvou lexémů, je více nebo méně stabilní a dohromady nese určitý význam.“³

„Polylexémická konstrukce, jejíž doslovný význam je odvozen od jejich komponentů – lexémů, fungující jako realizace nepředvídatelné semémické sítě nazýváme semémický idiom. Tato komplexní síť může být vyjádřena na bázi denotace, sugestivity a nejkratší standardizovanou autoglotickou parafrází zmíněné konstrukce.“⁴

¹ „Die einzige von den meisten Fachleuten akzeptierte Definition eines phraseologischen Ausdrucks ist: eine Einheit aus mehreren Elementen, deren Gesamtbedeutung verschieden ist von der Summe der Bedeutungen der Elemente.“ (Schemann XXVIII)

² „Phraseologisch ist eine Verbindung von zwei oder mehreren Wörtern dann, wenn die Wörter eine durch die syntaktischen und semantischen Regularitäten der Verknüpfung nicht voll erklärbare Einheit bilden und wenn die Wortverbindung in der Sprachgemeinschaft, ähnlich wie ein Lexem, gebräuchlich ist.“ (Palm 105)

³ „Ein Phraseologismus ist ein syntaktisch-semantisches Simplex eine Wörterbucheinheit (...), die nicht Satz und nicht Wort ist und mindestens aus zwei Lexemen besteht, einen mehr oder weniger starken Grad der Festigkeit besitzt und gemeinsam eine Bedeutung trägt. (M. Sabitova 1976a, S. 26)

⁴ „A poly-lexemic construction whose aggregate literal meaning derived from its constituent lexemes functions additionally as a realization of an unpredictable sememic network is a SEMEMIC IDIOM. This

Dnes už víme, že frazeologismus může být i jednoslovný. Takový výraz je ale většinou striktněji závislý na kontextu, ve kterém je použit.

1.2 Frazeologie

Frazeologie je relativně mladá dílčí disciplína, která se zabývá studiem frazeologismů. K jejímu rozkvětu došlo v 15. a 16. století. Podle Pilze se jedná o velice nestabilní disciplínu, ve které nic není pevně stanoveno. To se týká hlavně definic a terminologie.

Pro to, aby se frazeologie určitým spojením zabývala, musí být splněna kritéria, která se v interpretaci lingvistů lehce liší.

1.2.1 Kritéria podle Burgera

Burger považuje za zásadní kritéria polylexikalitu, stabilitu a idiomaticitu. Polylexikalitou je myšleno složení frazému alespoň ze dvou slov. Horní hranice není striktně stanovená, ale obecně se má za horní hranici věta. Délka je tedy syntakticky závislá.

Ve spojení se stabilitou zmiňuje Burger výraz „Gebräglichkeit“, v češtině něco jako obvyklost. Označuje jím míru používání daného spojení mezi uživateli určitého jazyka. Říká také:

„Rozlišením výrazů „kennen“ (znát) a „gebrauchen“ (použít) je myšleno, že mluvčí konkrétní výraz možná zná, ale z určitých důvodů (může být zstaralý, zpátečnický nebo naopak moderní) jej sám nepoužije.“⁵

Z psycholingvistického hlediska jsou podle Burgera někdy frazeologismy ve slovní zásobě rodilého mluvčího natolik zažita jako jeden celek, že se v jeho očích v podstatě rovnají slovům. Vzhledem k tomu, že jsou frazémy daleko více syntakticky zavázána v pravidlech, se samozřejmě slovům nikdy reálně přiblížit nemohou.

complex, unpredictable sememic network can be expressed on the level of denotation, leaving connotation, suggestiveness and the like aside, by the shortest standardized autoglottic paraphrase of the construction in question.“ (A.Makkai 1972, S. 122 + 128)

⁵ „Mit der Unterscheidung von „kennen“ und „gebrauchen“ ist gemeint, dass die Sprecher einen Ausdruck vielleicht kennen, ihn aber aus bestimmten Gründen , z. B. weil sie ihn für altmodisch, „reaktionär“ oder auch zu modisch halten, nicht selber gebrauchen würden.“ (Burger 16)

Míra idiomaticity určuje, průhlednost frazému. To znamená, zda potřebuje uživatel znát kontext stojící za spojením nebo je schopen význam rozklíčovat i bez jeho podrobnější znalosti.

1.2.2 Kritéria podle Pilze

Dalším autorem zabývajícím se kritérii frazeologismů v knize *Phraseologie*, je K. D. Pilz. Kritéria podle Pilze se dělí na motivaci, reprodukci, stabilitu a ekvivalenci.

Motivace (laicky průhlednost): Pilz cituje Thuna a Häusermanna. Thun se soustředí na sovětskou analýzu motivace. Ta zkoumá vnitřní stavbu výrazů a míru, do jaké jsou jeho jednotlivé komponenty pochopitelné. Vztahuje se k sociální, kulturní historii i historii jazyka, a tím také napomáhá klasifikaci. Häusermann vychází z Vinogradova a jeho motivovaného a nemotivovaného (nepřehledném) významu. Sám raději používá výraz „Motivierbarkeit“ namísto „Motiviertheit“. Motivierbarkeit se nese snadno definuje. Pojem „nemotivovaný“ se podle něj dá vykládat také jako idiomatický nebo metaforický.

Reprodukce ve frazeologii znamená, že jsou znovu používány již známé starší konstrukce a primárně nedochází k neustálému vzniku nových ustálených spojení.

Stabilita je pojímána čistě sémanticky. Pilz ji vnímá spíše z perspektivy variability, tzn. podle možné proměnlivosti jednotlivých elementů. Zmiňuje existenci elementů, které se dělí na feste a freie – v češtině ustálené a volné.

Ekvivalence logicky určuje frekvenci výskytu a používání frazeologických spojení.

1.2.3 Kritéria podle Ďurča

Ďurčo člení kritéria podrobněji a to na polylexikalitu, stabilitu, motivaci a anomálii, jinými slovy iregularitu.

Polylexikalita u Ďurča funguje stejně jako u Burgera. Jedná se o formální kritérium, lpící na spojení alespoň dvou elementů. Ďurčo se v sekci zabývajícím se polylexikalitou dotýká podrobněji vztahu mezi jednotlivými elementy. Některá spojení označuje jako neproduktivní (např. *allerhand*, *všelijaký*), nepatřící k žádnému slovtvornému modelu. Zdůrazňuje, že vztah mezi elementy musí být idiomatický, jinak se nejedná o frazeologismus.

Stabilita je zde popsána podobně jako u Pilze. Vyskytují se jak striktně stanovené formy, tak volnější frazeologické konstrukce, kde můžeme využít například synonyma jednoho z komponentů, aniž bychom narušili nebo posunuli význam celku.

Motivací myslí autor porovnání srozumitelnosti jednotlivých elementů použitých pro sestavení frazeologismu a celku samotného.

Anomálie je pro Ďurča v podstatě tím, čím je pro ostatní lingvisty idiomaticita.

2. Terminologie

Frazeologie, ale především výrazy a spojení, kterými se zabývá, mají soustavu dalších názvů. Každé takovéto jednotlivé označení posouvá naše chápání smyslu frazému a samotné vědy různými směry. Každé označení totiž definuje rozdílně širokou skupinu jazykových prostředků. Různí lingvisté chápou a následně využívají tyto termíny rozdílně, označují jimi rozdílné jevy. Kupříkladu Pilz využívá termín frazeolexém. Ten je složen alespoň ze dvou slov. Lexiko-sémantická jednotka ovšem nesmí překročit rozsah jedné věty. Thun používá termín „fixiertes Wortgefüge“, Hessky potom „phrasologische Einheit“ popřípadě Wortfügung. Mezi dvěma rodilými mluvčími odlišných jazyků může vznikat bariéra ve výkladu a chápání výrazů jako je frazém, frazeologismus nebo fráze. Známe také výrazy frasmus nebo phrasmus. Co se týče provázanosti mezi jazyky, není vždy samozřejmostí nalézt vhodný terminologický ekvivalent jednoho jazyka v druhém. Stejně je to i se samotnými ustálenými spojeními. Doslova sporadicky se setkáváme s doslovným překladem takovýchto jazykových prostředků. Jako příklad nám může posloužit skupina anglických frázových sloves, která v jiných jazycích nemá svůj protějšek. Nicméně právě mezi českým a německým jazykem, které jsou předmětem výzkumu této práce, nacházíme relativně často stejné nebo velice podobné frazeologismy. Tato skutečnost zajisté vyplývá už jen z geografické blízkosti českého a německého národa a politickými vztahy v historii.

3. Rozdělení podle rovin

Na frazeologismy lze nahlížet z více úhlů pohledu.

3.1 Sémantická rovina

Zabývá se významem frazeologismu. Frazeologismy v této rovině rozdělujeme jako volné a ustálené. Právě ustálené frazémy utvářejí frazeologický charakter určitého jazyka, protože jsou pro tento jazyk specifické. Specifický význam určitého ustáleného spojení vzniká jenom, když je jeden konkrétní člen oklopen dalšími vyhovujícími konkrétními členy. Nelze, aby jeden element tvořil význam bez těch dalších elementů, které jsou k tomuto výrazu třeba. Obklopující elementy jsou nenahraditelné.

„Takovou možnost tvořit význam v různých kontextech má volná forma – slovo, protože má všeobecný charakter nebo přesněji: protože vyjadřuje pojem.“⁶

To znamená, že slovo lze použít kdekoliv, matematicky řečeno – dokáže vytvořit nebo být součástí nekonečna kontextů. Slovo se tedy vyskytuje v různých „sférách“. Tyto sféry se protínají právě díky slovu. Slovo je společný jmenovatel všech sfér, ve kterých se vyskytuje. Například: Míč je modrý. Míč spadl na zem. Sféra jednoho významu má společný element se sférou druhého. V rámci jedné sféry tedy máme například sloveso gehen. Dá se použít v různých případech různými způsoby, ale sféra zůstává stejná. (Ich gehe in die Schule. Das Buch geht kaputt.)

Sféry nejsou striktně ohraničené. Jak se ptá Schemann, když použiju jako stůl placatý kámen, znamená to, že to v tu chvíli není stůl, protože obecně platné je, že stůl má čtyři nohy? Zde se možná částečně dotýkáme již situativní sféry.

Se sémantikou mají co dočinění také třídy slov. Ve větě „Der große Hund bewachte das Haus“ mohu nahradit slovo der Hund slovem Wolf. Sémanticky ani jinak gramaticky se ve větě vlastně nic nezmění. To, co se změní, je ale pohled čtenáře, který je zvyklý na určité konvence v jazyce a proto mu tato substituce přijde zvláštní, ač je i situace s hlídacím vlkem určitým způsobem reálná. Každopádně musíme dodržovat určitou třídnost slov, tak jako v předchozí případě se substitucí. Není možné dosadit za slovo der Hund například slovo

⁶ „Diese Möglichkeit, eine Bedeutung in unterschiedlichen Kontexten zu bilden, hat die freie Form – das Wort. deshalb, weil es Allgemeinscharakter hat oder, genauer: weil es einen Begriff wiedergibt.“ (Schemann XXIX)

der Schrank. Přestože by se gramaticky nic nezměnilo, sémanticky se jedná o absolutní nesmysl.

3.2 Pragmatická

Pragmatická sféra se zaměřuje na otázky typu proč, s jakou intencí nebo s jakým cílem uživatel zvolil určitá ustálená spojení. Řeší také, v kolika a jakých případech se dá určitý frazeologismus použít. Jako příklady nám mohou posloužit frazémy *in Ruhe lassen* a *schieß in den Wind*.⁷ První se dá použít ve spoustě vět, ale s druhým spojením je zaměnitelné jenom tehdy, jde-li o obranu nebo odmítnutí. Je tedy, neformálně řečeno, ostřejšího charakteru. V každém jazyce jsou výrazy, které jsou silně závislé na kontextu, a lze je využít pouze v jednom případě, v jedné situaci. V této skutečnosti tedy hledáme původ nesmyslných překladů nerodilých mluvčích, kteří se snaží aplikovat fráze svého mateřského jazyka i na řeči cizí v domnění, že frazeologismy jsou v rámci všech jazyků stejné. Úspěšný překlad je při tomto postupu více než sporadický. V pragmatické sféře tedy klademe paradoxně nejméně důrazu na formu nebo jednotlivé elementy použité při konstrukci sdělení. Středobodem je kontext.

Žádné sdělení se v komunikaci neobejde bez kontextu. Když uživateli řekneme, že kůň je splašený, očekává se, že stojíme vedle ohrady a koně vidíme a nejsme například právě uprostřed blahopřání oslavenci. Takové sdělení a jeho případnou nesmyslnost ještě umocňuje použití určitých a neurčitých členů, které v českém jazyce chybí.

3.3 Situativní

Situativní, neboli sociální sféra uvádí, v jaké situaci jsou frazeologismy používány.

„Potkáme-li ráno souseda, měli bychom ho, podle společenských norem, pozdravit. I když náš vztah není nejlepší, nezbyde nám než použít naučené fráze: dobrej! Dobré ráno! Jak se vede?“⁸

7 Vgl. SCHEMANN, Hans (1993): Deutsche Idiomatik: die deutschen Redewendungen im Kontext. 1. Auflage. Stuttgart, Dresden: Klett Verlag für Wissen und Bildung.

8, „Begegnen wir morgens unserem Nachbarn, haben wir ihn – den gesellschaftlichen Normen entsprechend – zu grüßen. Selbst wenn unser Verhältnis nicht das beste ist, ..., bleibt uns als einzige die Wahlfreiheit die vorgesehenen Floskeln eine herauszusuchen, morgen! guten Morgen! Wie geht's?“ (Schemann XXXVII).

Jedná se o běžnou manifestaci slušného vychování. Zabereme-li se hlouběji do sociálních vazeb, pozdrav se může značně lišit. Záleží totiž na vztahu účastníků konverzace. Vztah určuje to, jaký pozdrav je zvolen, co při pozdravu jeden nebo druhý účastník udělá, nebo dokonce, jestli k pozdravu vůbec dojde. V podstatě celým životem nás provází komunikační rutina. Jsou výrazy a věty, které použijeme v určitých situacích pokaždé. Jedná se o jakési vzorce, které jsou špatně odnaučitelné. Příkladem nám může být potlesk v divadle. Nezatleskat je člověku, lidově řečeno, proti srsti. Zde už ale zabíháme příliš do psychologických a sociologických vod. Když se vrátíme přímo k frázím a k „formulkám“, specifická ustálená spojení nalezneme třeba v pracovních kruzích. Co se týče právní oblasti, většinou nás napadnou fráze jako „ve jménu republiky“, ve spojení s policií zase „ruce vzhůru“ nebo „máte právo nevypovídat“. V medicínském prostředí často slyšíme „výdech a nádech“, většina náboženství zase obohacuje naši sbírku ustálených spojení a frází všemožnými modlitbami. Ty jsou – bavíme-li se o světových náboženstvích, často užívány nejenom jejich vyznavači, ale jsou zafixovány i ve slovníku nevěřících.

Typickou frází, kterou uslyšíme jen za určitých podmínek je hlášení stanice v metru. Do situativní sféry může spadat i celá konverzace jedná-li se o tzv. smalltalk (pozdrav, optání se, jak se daří). Zdravení, děkování jsou takovými prvky situativní sféry, které prozrazují právě vychování nebo dokonce charakterové rysy. (Schemann XXXVIII)

3.4 Historická

Kontext je samozřejmě také závislý na historii. Užívání idiomů se mění, některé frazémy zanikají, jiné vznikají. Vznik v jakémkoliv období je silně závislý na tehdejší sociální situaci.

4. Bádání v historii

S podrobnějším studiem frazeologie se setkáváme v průběhu 70. let minulého století. Největší potíží frazeologie byla vždy skutečnost, že se zabývá jevy, které jsou po stránce struktury i sémantiky velmi rozdílné. Pohybujeme se zde ve sféře jednoslovných frazémů až po celé věty. V rámci studia frazeologismů můžeme pozorovat dva hlavní proudy. Jeden proud vnímá komponenty frazémů jako elementy, které ztratily veškeré své vlastnosti

jakožto slova. Druhý proud je naopak považuje stále za slova plnohodnotná. Podle Ďurča jsou nejzásadnějšími frazeologickými školami lipská, pražská a moskevská.

5. Dělení

5.1 Základní rozdělení

5.1.1 Referentielle Phraseologismen

Referenční frazeologismy jsou taková ustálená spojení, která se vztahují k věcem, událostem, jejich vývoji a okolnostem. Referují o nich.

*schwarzes Brett
übers Ohr hauen*

O dalším rozdělení pojednává Burger:

„V návaznosti na Gläsera (1990) můžeme mluvit o rozdělení na nominativní a propoziční frazeologismy. Paralelně k této dichotomii existuje syntaktické dělení: Frazeologismy první skupiny odpovídají syntaktické jednotce pod větnou hranicí (jednomu nebo více větným členům), ty z druhé skupiny potom větě samotné (nebo ještě větší jednotce).“⁹

5.1.1.1 Nominativní

Nominativní jsou klasifikovány jako satzgliedwertige, neboli kladoucí důraz na větný člen. Dále se dělí na základě kritéria idiomacity a to na kolokace, částečné idiomy a idiomy.

⁹ „Im Anschluß an Gläser (1990) kann man von nominativen versus propositionalen Phraseologismen sprechen. Parallel zu dieser Dichotomie läuft eine syntaktische Zweiteilung: Phraseologismen der ersten Gruppe entsprechen jeweils einer syntaktischen Einheit unterhalb der Satzgrenze (einem oder mehreren Satzgliedern), diejenigen der zweiten Gruppe einem Satz (oder einer noch größeren Einheit).“ (Burger 37)

Kolokace

Kolokacemi se budeme zabývat níže, v podkapitole 5.1.1.3.

Částečné idiomy

Teil-idiome, neboli částečné idiomy, zaštiťují skupinu frazeologismů, jejichž význam je odvoditelný i pro mluvčího, který se s nimi doposud nesetkal. Není ale natolik zřejmý jako u kolokací.

zu seinen Gunsten, Blut und Wasser schwitzen

Idiomy

Idiomy, tedy plně idiomatická spojení, jsou neodvoditelná a nejvíce obrazná. Palm se o nich vyjadřuje takto: „Nun ist die Sachlage leider so kompliziert, dass die Idiomatisierung der Komponenten ihre usuelle, freie Bedeutung behalten, auch wenn sie Teil eines Phrasems geworden sind.“ (Palm 12)

das fünfte Rad am Wagen, wie ein Blitz aus heiterem Himmel

Podle Palm jsou idiomy spojením alespoň dvou lexémů. Nemají doslovný význam. Musíme být ale obezřetní a nezaměňovat idiomatické spojení s valencí. Ta nemění význam slovesa.

5.1.1.2 Propoziční

Propoziční frazeologismy jsou, na rozdíl od nominativních, takzvaně satzwertige a textwertige. To znamená, že vytváří obsah celé věty a následně i textu. Počítají se mezi ně stabilní fráze (feste Phrasen) a přísloví (topische Formeln)

Feste Phrasen

Rozsahově zaujímají celou větu. Aby dávali kompletně smysl, musí se vztahovat ke kontextu, ve kterém jsou použity. Setkáváme se se třemi možnými typy.

Ich kann das nicht übers Herz bringen. -> Nemohu to přenést přes srdce.

V tomto případě musím zmínit, co konkrétně přes srdce nemohu přenést. Výraz se vztahuje zpravidla k vyřčené informaci. Deiktické „das“ váže frázi dohromady s dříve (v některých případech i později) zmíněným kontextem.

jemandem fällt ein Stein vom Herzen

Kromě finitní formy slovesa a subjektu je součástí frazeologismu také zájmeno *jemand*, které umožňuje substituci za konkrétnější zájmeno nebo dokonce jméno a tím navázat na žádoucí kontext.

Das Eis ist gebrochen.

Tato fráze se liší od dvou předchozích příkladů v tom, že ničím nepoukazuje ani nedává prostor k navázání na určitý kontext. Přesto jsou podobné frazeologismy hojně využívány a doplňovány dalšími větnými členy, které je do kontextu zapojí tak, aby věta nebo dokonce celý text dával smysl.

Topische Formeln

Topische Formeln jsou formulace, které neobsahují žádný lexikální element, který by byl závislý na kontextu. Vyjadřují obecnou skutečnost, jsou tedy použitelné a pochopitelné i bez návaznosti na určitý kontext. Tyto formulace jsou pevně zakotveny ve slovníku rodilého mluvčího a jejich využití je takřka každodenní.

Topische Formeln se dělí na Sprichwörter a Gemeinplätze. První skupině se, vzhledem k jejímu rozsahu, budeme věnovat v samostatné kapitole.

Gemeinplätze

Gemeinplätze, jinak také Evidenzaussage, se liší od přísloví na rovině sémantické. Nejde o nová sdělení, ale o komentování pomocí opakování známé skutečnosti, něčeho samozřejmého a obecně platného. Gemeinplätze mají opět spoustu přímých ekvivalentů v českém jazyce. Můžeme mezi ně zařadit například:

Man lebt nur einmal. Was muss sein, sein muss.

Jak uvádí Burger, v těchto dvou konkrétních případech mohou mít Gemeinplätze i specifitější funkci. Mohou vyjadřovat snahu o ospravedlnění – konkrétně první případ, nebo o zhodnocení situace. Kontext potom ovlivňuje polarizaci vyjádření, tedy, jestli se

jedná o pozitivní nebo negativní souvislost. Například návštěva lékaře versus konzumace dortu, aby se nezkazil.

5.1.1.3. Kolokace

Kolokace lze nejlépe definovat jako stabilní slovní spojení, která jsou neidiomatická, popřípadě slabě idiomatická. Jedná se o širokou a významnou frazeologickou skupinu. Jejich jednotlivé elementy není možné vyměnit za jiné na základě synonymie a jejich význam je zcela odvoditelný.

Příklad udává Burger: „*Příkladem je ‚die Zähne putzen‘. Hned poprvé když si promyslíme možné alternativní formulace (die Zähne reinigen, die Zähne waschen atd.), je jasné, že pro zamýšlenou aktivitu v němčině budeme jednoznačně preferovat právě tu se slovesem putzen bez toho, aby k tomu byl ze sémantického hlediska nějaký důvod.*“¹⁰

Stejně to funguje i v jiných jazycích. Logicky si tedy odvodíme, že v každé řeči existuje preference určitého výrazu a ta se právě na základě výběru jazyka liší. Zapátráme-li například v angličtině, setkáme se s velmi podobným slovesem *brush* (celé spojení *brush teeth*). Naproti tomu ve francouzštině je pro čištění zubů upřednostňováno sloveso *laver*, doslova přeloženo jako omývat nebo umývat. To už se spíše podobá německému slovesu *waschen*.

Nyní se zaměříme na další kolokace. Tyto jsou striktně zakořeněny ve slovní zásobě právě v této formě, a proto nelze změnit jejich komponenty.

Husten bekommen, nefunguje s *erhalten*
einen Mord begehen nefunguje s *machen*

5.1.1.4. Sprichwörter

Sprichwörter, v češtině přísloví, nejsou čistě frazémy, ale jejich ustálenost je mezi ně řadí. Obecně užívaná charakteristika uvádí, že se jedná o stabilní větné konstrukce, které

¹⁰„Ein Beispiel, ..., ist die Zähne putzen. Erst wenn man sich mögliche alternative Formulierungen überlegt (die Zähne reinigen, die Zähne waschen usw.), wird klar, dass man für die gemeinte Handlung im Deutschen genau die eine Formulierung sich die Zähne putzen präferiert, ohne dass dies erkennbare semantische Gründe hätte.“ (Burger 51)

nemusí přímo navazovat na kontext. Díky tomu, že jejich sdělení je generalizované – obecné, jsou srozumitelnými i bez kontextuální návaznosti. Právě v této skupině se nachází nejvíce identických frazeologismů v češtině a němčině.

Alte Liebe rostet nicht. Übung macht den Meister. Die Liebe geht durch den Magen.

Příslloví lze vnímat jako samostatné mikrotexty. Podle Premjakova představují modely reálných nebo smyšlených životních situací. Čermák vidí přísloví jako, cituji:

„Metaforický i nemetaforický frazém propoziční obvykle s didaktickou funkcí, který jistou momentální situaci kategorizuje poukazem na tradovanou zkušenost a často se užívá i jako tradiční poučení, rada, popř. i výtka a kritika“ (Čermák – internetový zdroj)

Věda, která se příslovími zabývá, se nazývá paremiologie. Příslloví má za sebou výzkum s dlouhou tradicí. Folkloristé se ve velké míře orientovali na studium původu a rozšíření přísloví. V druhé řadě se soustředili také na jejich zasazení do kulturně a sociálně historických souvislostí. Zdrojem výsledků takto zaměřeného zkoumání nám může být kniha „Lexikon der sprichwörtlichen Redesarten“ od Lutze Röhricha. Velikou otázkou ve výzkumu je, jakou roli přísloví v jazyce hrají. Jejich funkce je proměnlivá v závislosti na situacích, ve kterých jsou využity. Nejčastěji se jedná o takzvanou sociální funkci, jak tvrdí Grzybek. Příslloví se sociální funkcí představují formulace určité normy nebo přesvědčení v konkrétní společnosti. Mezi těmito mikrotexty, jak jsme je už výše jednou nazvali, najdeme i varování, vysvětlení, ale také snahu o přesvědčení. Konkrétnější popis najdeme opět u Grzybeka nebo Röhricha:

„Příslloví mohou plnit funkci varování, přesvědčování, důvodu, potvrzení, útěchy, uklidnění, přesvědčení, napomenutí, pokárání, určování a charakteristiky, vysvětlení, popsání, ospravedlnění nebo shrnutí.“¹¹

Příslloví následují několik vzorců. Jedním z nich je forma All-Satz. Příkladem nám může být přísloví Lež má krátké nohy. Lež je v tomto případě generalizována, pokud tuto větu pronesu, musím tím nutně myslet, že jakákoliv lež na světě „má krátké nohy“. Další

11 „Sprichwörter können als Warnung, Überredung, Argument, Bestätigung, Trost, Besänftigung, Überzeugung, Mahnung, Zurechtweisung, Feststellung, Charakterisierung, Erklärung, Beschreibung, Rechtfertigung, Zusammenfassung fungieren.“ (Röhrich/Mieder 1977, 81; Grzybek 198, 225)

typický model je – jaká příčina, takový důsledek (*Wie der Vater, so der Sohn*), nebo třeba – věc musíš dělat, dokud není pozdě (*Man muss das Eisen schmieden, so lange es heiß ist; Forme aus dem Lehm, solange er feucht ist*)

Přísluví v komunikaci fungují samozřejmě pouze za předpokladu, že je zná jak mluvčí, tedy ten účastník komunikace, který přísloví interpretuje, tak příjemce. Zde je znalost ještě významnější.

5.1.1.5 Rutinní formy

Rutinní formy jsou pomocníky při psané i mluvené komunikaci. Usnadňují nám takové komunikační situace, ve kterých se očitáme i několikrát denně, jsou pro nás tedy běžnou rutinou. Syntakticky jsou spíše heterogenní, sémanticky mají mnoho společného s referenčními frazeologismy. Ztratily svůj doslovný význam a zároveň nezískaly nový sémanticky popisný význam. Jak tvrdí Burger, v mnoha případech je tedy můžeme považovat za de-sémantická slovní spojení s komunikační funkcí. I v rámci rutinních forem se setkáváme s rozdělením a to na vztahující se a nevztahující se ke konkrétní situaci.

Pro formy druhé skupiny je typická vysoká variabilita. Patří mezi ně následující spojení:

Nicht wahr?

Ich denke...

Oder?

Wir sind der Auffassung...

5.1.2 Strukturální

Jednoduše mají možnost vytvářet gramatické relace v rámci věty. Jedná se o nejmenší a nejméně atraktivní skupinu frazeologismů. Používají se na každodenní bázi v psané i mluvené formě. Mezi zástupce řadíme:

in Bezug auf; sowohl – als auch a další

5.1.3 Komunikační

Mají usnadňovat začátek průběh i konec komunikačního procesu. Částečně bychom sem mohli zahrnout i rutinní formule (Routineformeln).

Guten Tag; ich meine...

5.2 Klasifikace podle příslušnosti ke skupině větných členů

Toto rozdělení nalezneme v knize *Idiomatik des Deutschen* z roku 1973 od Haralda Burgera. Na příkladech je patrné, že frazémy mají schopnost zastat funkci větného členu. Konkrétně Burger uvádí ve větách příklady frazeologismů fungujících jako¹²:

Podmět (Subjektive)

Der arme Teufel hat sein Portemonnaie verloren.

Předmět (Objektive)

Familie Turowski hat *Haus und Hof* verloren.

Přísudek (Prädikative)

Das ist ja *kalter Kaffee*.

Přívlastek (Attributive)

Die Gabe *eines armen Teufels* wiegt tausendfach.

Příslovce (Adverbiale)

Das Stereogerät habe ich *unter der Hand* gekauft.

¹² Vgl. BURGER, Harald. *Idiomatik des Deutschen*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 1973. S.33

5.3 Syntaktické rozdělení

Rozdělení podle syntaktických kritérií nedosahuje přílišného významu, přesto se jím budeme krátce zabývat. Pilz ve své knize uvádí, cituji:

„V čistě lingvistických klasifikačních experimentech a pokusech převažují syntaktické aspekty (částečně v kombinaci s ostatními) v takovém smyslu, že jsou frazeolexémy (v jejich lexikální formě) klasifikovány podle jejich pozice ve větě.“¹³

Frazeologismy v ní dělí do následujících skupin:

5.3.1. Frazeolexémy, které nemohou být samostatným větným členem¹⁴

V rámci této skupiny dále na spojkové a předložkové.

a) Spojkové (konjunkcional-subkonjunkcional)

so wohl...als auch; um...zu; ohne dass

b) Předložkové (präpositional)

Předložkové frazeolexémy můžeme ještě podrobněji rozdělit na lokální, temporální, modální a kauzální.

im Hinblick auf; in Bezug auf (modální)

5.3.2. Adjektivní a participiální (Adjektiv-partizipial)

Následné dělení rozlišuje slovní páry, participiální konstrukce s adverbialním přídavným jménem nebo předložkovou frází a porovnávací frazémy.

null und nichtig; ging und gäbe (slovní páry); zu Tode betrübt (participiální s předložkovou frází)

13 In den strenger rein linguistischen Klassifikationsversuchen überwiegen syntaktische Gesichtspunkte (teilweise in Kombination mit anderen) in der Weise, dass die Phraseolexeme (in ihrer lexikalischen Form) nach ihrer Position im Satz (Satzgliedposition) klassifiziert werden.“ (Pilz 60)

¹⁴ Vgl. PILZ, Klaus Dieter. Phraseologie: Redensartenforschung. Stuttgart: J.B. Metzlersche Verlagsbuchhandlung, 1981

5.3.3. Přísllovečná (adverbial)

Přísllovečné frazeologismy lze logicky opět dělit na lokální, temporální, modální a kauzální.

langsam, aber sicher (modální); tagein, tagaus (temporální); überall und nirgends (lokální)

5.3.4. Nominální (nominal)

Dělení do tří větví nabízí skupina nominálních frazeolexémů, konkrétně do nominálních s atributivním elementem, frazeonýmů a slovních párů.

Mann von Welt (nominální s atributivním elementem); das A und O sein (slovní pár)

5.3.5. Verbální (verbal)

Ve výčtu všech skupin nesmíme zapomenout na verbální frazeolexémy. Mezi nimi nalezneme frazémy čistě verbální, verbální s adjektivním nebo adverbialním elementem, frazeolexémy s nominální nebo nominální a předložkovou frází nebo s přísllovečným určením (druhý příklad) a další.

rot sehen (verbální s adjektivním elementem); seine Augen überall haben; in Kraft treten (Präpositionalobjekt)

5.4 Speciální kategorie

Vedle základního rozdělení, můžeme klasifikovat frazeologismy dále podle speciálních kritérií. Každá níže uvedená kategorie frazeologismů má svoje specifikum, určitou charakteristiku, kterou musí splňovat každý do ní náležící frazém. Speciální kategorie se mohou překrývat s kategoriemi základního dělení. Zástupce zmíněné výše můžeme tedy potenciálně najít i v následujících skupin.

5.4.1. Modelová spojení

První speciální kategorií jsou Modellbildungen, česky modelová spojení. Jedná se o lexikálně volné konstrukce. Do jejich vzorce si totiž můžeme dosadit v podstatě jakýkoliv lexém (X). Vzorců, do kterých je možno dosazovat máme k dispozici více.

a) X um X

Laicky bychom vzorec popsali jako „něco za něčím“.

Flasche um Flasche

Buch um Buch

b) Von X zu X

Druhým vzorcem je „od něčeho k něčemu“. V tomto případě můžeme frazémem naznačit různé činnosti.

Von Stadt zu Stadt – indikuje pohyb v prostoru

Von Tag zu Tag – vývoj

Von Mann zu Mann - změnu

5.4.2. Komparativní frazémy

Komparativní frazémy rozumíme takové výrazy, jejichž úkolem je porovnávat. Do této skupiny patří velmi stabilní konstrukce, které jsou užívány běžně v rámci každodenní komunikace. Většinou slouží k posílení intenzity slovesa nebo přídavného jména, Fleischer všem uvádí i případ, kdy není sloveso posíleno, ale spíše detailněji specifikováno.

Dastehen wie versteinert (Fleischer, Wolfgang: Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache)

Právě ve skupině komparativních frazeologismů nalezneme kolokace a částečné idiomy. Na následujících příkladech to dokazuje Burger.

Flink wie ein Wiesel (kolokace)

Dumm wie Bohnenstroh (částečný idiom)

Stark wie ein Bär

5.4.3. Párové formy

Párové formy, jak se německým Zwillingsformeln často říká, jsou odedávna velmi významnou frazeologickou kategorií. Jedná se o konstrukce, ve kterých se dva lexémy stejného slovního druhu, popřípadě dvě zcela stejná slova spojují dohromady spojkou (nejčastěji und) nebo předložkou. V případě, že zvolená slova nejsou stejná, nabývá frazém odlišného charakteru. Po sobě jdoucí slova vnímáme jako výčet, pořadí.

Schulter an Schulter

Dick und fett

Klipp und klar

Ging und gäbe

U párových konstrukcí s odlišnými dosazenými lexémy jsme schopni opět vyzozorovat různou úroveň idiomacity. V prvním výše uvedeném případě „dick und fett“ je zcela samozřejmé, že se jedná o neidiomatickou konstrukci. V případě druhém už se idiomu přibližujeme a poslední konstrukce je díky své prvotní neodvoditelnosti zcela idiomatická.

5.4.4. Kinegramy

Kinegramy jsou dalším zajímavým zástupcem specifickým kategorií. Spadají sem konvencionalizované slovní vyjádření, která popisují neverbální projev. Jako příklad nám mohou posloužit ustálená spojení:

die Achseln zucken; Nase rümpfen über

Mezi kinegramy najdeme i takové konstrukce, se kterými se v dnešní době v každodenní konverzaci nesetkáme. Setkáme-li se, tak velmi zřídka. Jejich využití bylo

běžné hlavně v minulosti, dnes působí spíše zastarale, eventuálně knižně. Takové kinegramy nazýváme pseudokinegramy.

Die Hände über dem Kopf zusammenschlagen (sprásknout ruce nad hlavou)

5.4.5. Okřídlená slovní spojení

Geflügelte Wörter (okřídlená slovní spojení) představovala skupinu rčení, která byla běžně používána a nesla s sebou literární odkaz. Dnes tato definice již není aktuální, protože spektrum těchto ustálených spojení se rozšířilo o sféru filmu, reklamy a dalších neliterárních zdrojů. Důležitá, řekněme dokonce rozhodující při klasifikaci spojení mezi Geflügelte Wörter, je uživatelova vědomost, že frazém k něčemu odkazuje.

Sein ode Nichtsein, das ist hier die Frage.

Auch du, mein Sohn?

5.4.6. Autorské frazeologismy

Autorské frazeologismy jsou důležitým fenoménem v literatuře, co se týče jejich definování, moc společného s předchozími skupinami nemají. Autorskými frazeologismy myslíme ustálená spojení, která se vyskytují a používají jako frazémy pouze v rámci konkrétního literárního díla. Pro postavy v rámci díla má tento obrat jejich vlastní význam. Typickým příkladem autorfrazeologismu se nachází v knize Buddenbrookovi od Thomase Manna.

Auf den Steinen sitzen – nudit se

5.4.7. Jmenné frazeologismy

Jmenné frazeologismy jsou, jak již napovídá jejich název, vlastními jmény, ať už institucí nebo organizací, případně vlastní jméno obsahují. Jak uvádí Burger:

„V odborné literatuře bývají ze skupiny frazeologismů v některých případech vynechány, jako především jména a to z důvodu jejich zvláštního sémantického postavení.

Chceme-li je mezi frazeologismy zahrnout, musíme se na ně dívat jako na sémiotickou skupinu vedle referenčních, strukturálních a komunikačních frazeologismů.“¹⁵

Burger dále tvrdí, že pro jejich zařazení mezi frazeologismy mluví hlavně jejich velmi podobné chování. Tedy pouze za předpokladu, že jejich komponenty jsou stále aktuální.

Das Rote Kreuz

Das Weiße Haus – je bílý dům pořád bílý?

5.4.8. Frazeologické odborné termíny

Frazeologické odborné termíny se vyznačují tím, že se vždy vztahují k určitému odvětví. Mezi nejrozšířenější odvětví se řadí průmysl a ekonomie, zdravotnictví, justice, vědy nebo třeba hry. Spousta lingvistů protestovala proti jejich zařazení do frazeologie. Do frazeologie je ovšem počítáme a to díky jejich striktně neměnnému významu. Phraseologische Termini jsou nedílnou součástí každodenního života veškerých mluvčích. Některé výrazy už překonaly hranici svých vlastních odvětví a užívají se všeobecně v různých kontextech a bez souvislosti s nimi. Konkrétně zde můžeme uvést výraz *jemanden schachmatt setzen* – termín původně používaný při hře šachy, dnes, ve smyslu porazit někoho, zasadit někomu poslední ránu, termín používaný běžně zcela nezávisle na hře. Pojďme se nyní zaměřit na odvětví a konkrétní případy.

Průmysl

Dividende ausschütten – vyplácet dividendy

ins Konkurs gehen – jít do konkurzu, prodat krachující podnik

¹⁵ „In der phraseologischen Fachliteratur werden sie vielfach aus dem Bereich der Phraseologie ausgeschlossen..., so wie überhaupt die Namen wegen ihrer semantischen Sonderstellung vielfach nicht dem Bereich der Lexikologie zugerechnet werden. Wenn man sie zur Phraseologie zählen will, muss man sie bereits auf der obersten Klassifikationsebene als einige semiotische Klasse neben den referentiellen/strukturellen/kommunikativen Phraseologismen aufführen.“ (Burger 47)

Zdravotnictví

Risiken und Nebenwirkungen – rizika a vedlejší účinky

Justice

einstweilige Verfügung – prozatimní opatření

Matematika

gleichschenkeliges Dreieck – rovnoramenný trojúhelník

Hry

ein Tor schießen – vstřelit branku

Počasí

über/unter dem Gefrierpunkt – nad/pod bodem mrazu

5.4.9. Kliše

Slovo kliše je automaticky spojováno se spíše negativní dojmy. Představa kliše se pro většinu mluvčí rovná něčemu otřepanému, neoriginálnímu dokonce až trapnému. Podle Burgera je ovšem tato představa příliš povrchní. Kliše nemusí mít pouze negativní konotace.

„...spojení slov, které je přesně v takovém složení pevně zakotveno (strukturní stabilita) a obvyklé, by mělo být otřepané a nevhodné pro kreativní psaní i mluvu. Že je tento argument zkreslený, je očividné, protože pak by se běžným používáním musela otřepanou stát i řeč, jazyk jako celek.“¹⁶

Klišé jsou frazémy těžce závislá na módě. Po určitou dobu můžou sloužit jako silný jazykový trend, dokonce se standardně na čas stávají hesly nebo motty. Časem se ale setkáváme s jejich úpadkem. Vzhledem k jejich mimořádné popularitě se jejich pád stává strmějším než u ostatních ustálených spojení. Na kliše často stojí reklamní kampaně

¹⁶ „...eine Verbindung von Wörtern, die in genau dieser Kombination fest geworden (strukturelle Festigkeit) und gebräuchlich ist, müsse „abgenützt“ sein und sei deshalb untauglich für kreatives Schreiben und Sprechen. Dass dieses Argument schief ist, ist leicht einzusehen, da letztlich die ganze Sprache sich durch häufigen Gebrauch „abnützen“ würde.“ (Burger 49)

nebo názvy knih a filmů, protože jsou zaručeným receptem, jak strhnout pozornost, ať už v pozitivním, tak negativním smyslu.

Der Ernst des Lebens

der Geizkragen

5.5. Smíšená klasifikace

Vedle klasifikace, které jsme se věnovali výše a která je řekněme syntakticky orientovaná, známe ještě jeden způsob, jak frazeologismy rozdělit. Dalším způsobem je klasifikace užívaná dříve v sovětském výzkumu a dále typická pro Häusermanna (1977) nebo Burgera, Buhofera a Sialma (1982). U smíšené klasifikace se soustředíme na dva hlavní dělicí aspekty. Za prvé uvažujeme více klasifikačních kritérií pro přesné zařazení frazémů. Konkrétně syntaktická, sémantická a pragmatická. Druhým aspektem myslíme existenci kritérií, která mají odlišné skupiny společné. Právě tomu se věnuje speciální klasifikace.

IV. PRAKTICKÁ ČÁST

V následující části budou analyzovány konkrétní případy frazeologických spojení. Ta jsou klasifikována a zařazena na základě knih *Deutsche Idiomatik Hanse Schemanna*, *Německo-českého slovníku frazeologismů a ustálených spojení Karla Heřmana*, *Duden: Redewendungen und sprichwörtliche Redesarten*, *Česko-německého frazeologického a idiomatického slovníku a Slovníku české frazeologie (všech dílů) Františka Čermáka*.

1. Frankfurter Allgemeine Zeitung

Frankfurter Allgemeine Zeitung se v německy mluvících zemích řadí mezi nejvýznamnější tiskoviny. Nachází se na první příčce prodejnosti všech německých novin, včetně bulváru. Jedná se o spíše konzervativní deník, který se aktivně podílí na politicko-společenských debatách a ve svých listech se věnuje hlavním tématům, jako jsou nejaktuálnější zprávy, politika, kultura nebo průmysl. Právě ten je nejvýraznějším specializačním odvětvím novin a vyzdvihá deník na vedoucí pozici v informování o průmyslu a podnikání. Nová vydání FAZu, jak se deníku zkráceně říká, nalezneme na pultech trafik každý den od pondělí do soboty. Kromě tištěného vydání je čtenářům k dispozici také web www.faz.net. Díky svému postavení má FAZ své redakce po celém Německu a dále ve světových metropolích od Washingtonu po Peking. Deník produkuje vydavatelství FAZIT-Stiftung, které vzniklo v roce 1959. Zvláštností Frankfurter Allgemeine Zeitung je fakt, že nemá šéfredaktora. Řídící funkci zastávají čtyři vydavatelé.

Když zapátráme v historii deníku, zjistíme, že první vydání spatřilo světlo světa 1. listopadu 1949. FAZ tak navázal na noviny Frankfurter Zeitung s historií sahající až do roku 1856, které byly roku 1943 zakázány Národní socialistickou stranou. Po válce se deník vrací a svými články začíná přispívat do společenských diskuzí. Některé dokonce sám vyvolává. Velmi zásadní roli měl FAZ v osmdesátých letech během pře historiků o významu holokaustu v německých dějinách.

Nejsilnější stránkou Frankfurter Allgemeine Zeitung je bezpochyby precizní zpracovávání německých i mezinárodních událostí a kauz. V neposlední řadě potom výše zmíněná orientace na průmysl a podnikání, které jsou v deníku zpracovány ve člancích analýzách a komentářích. Častým tématem v deníku bývá také budoucnost, přesněji směřování Německa i celého světa v rámci nových technologií, obchodu nebo vědy.

1.1 Rubriky FAZ ¹⁷

1.1.1 Politika a aktuální dění

Politika a aktuální dění jsou asi nejrozsáhlejšími rubrikami FAZ. Zaujímají v novinách místo na titulní nebo alespoň jedné z prvních stran. Vzhledem k jejich rozsahu je logické, že byly celkem bohatým zdrojem různých jazykových prostředků a ustálených spojení.

První analyzovaný článek *Steinmeier: Die Wunden, die man sich zugefügt hat, werden sich schwer heilen* nám nabízí frazém y poskromnu, ale přece se zde vyskytují.

„Durch den Streit werde viel von dem verdeckt, was in den ersten hundert Tagen der Regierung auf den Weg gebracht worden sei.“ (FAZ, str. 1)

→ etwas auf den Weg bringen ¹⁸

Tento frazém znamená v prvním případě „něco udělat, uskutečnit“ v druhém případě „připravit, vypracovat“. Vzhledem ke kontextu věty se zde přikláním spíše k první možnosti.

„Als fünfeinhalb Monate nach der Bundestagswahl endlich wieder eine Regierung im Amt war.“ (FAZ, str. 1)

Zde nejde přímo o ustálené spojené, ale můžeme jej považovat za menonymii, nejde-li o lokaci, ale o popis stavu, myšleno tedy jako „ve funkci“.

Dále se zaměříme na rozbor komentáře od Jasper von Altenbockum *Merkel und Seehofer*.

„In der Sache also, um die es im Streit zwischen CDU und CSU geht, blieb sie hart.“ (FAZ, str. 1)

→ hart bleiben¹⁹

¹⁷ V případě, že se následující podkapitoly sestávají ze dvou tematických okruhů, je tomu tak, protože svým zaměřením na sebe přímo navazují. V nadneseném slova smyslu se jedná o rubriku a podrubriku. Je tomu tak i u LN.

¹⁸ DUDEN, 1992, s. 849; HEŘMAN, 2010, s. 2323, W 289; SCHEMANN, 1993, s. 944

¹⁹ SCHEMANN, 1993, s. 86

Spojení, které můžeme přímo přeložit do češtiny jako „zůstat tvrdý“, myšleno „neoblomný“, je součástí spíše hovorového slovníku. Nicméně se jedná o relativně hojně užívaný frazém.

„Aufhorchen ließ nur, dass sie sagte...“ (FAZ, str. 1)

→ aufhorchen lassen²⁰

Samotné sloveso aufhorchen znamená „vyvolat pozornost“ nebo „zbystřit“ a jako frazém se řadí mezi výrazy spíše formální. Ve spojení se slovesem lassen překládáme frázi jako „vyvolat všeobecnou pozornost“. Významově se tedy v podstatě nic nemění, ale frazém už podle odborné literatury považujeme za neutrální.

„...und heute, in „normalen“ Zeiten, habe europäisches Recht wieder Vorrang vor nationalem.“ (FAZ, str. 1)

→ Vorrang vor etwas haben²¹

Frazém v českém jazyce vyjadřuje spojení „mít přednost před“. Na škále formálnosti bychom ho umístili do středu, tedy mezi neutrální frazémy.

„Der Innenminister überließ das Feld im Bundestag *Alexander Dobrindt*.“ (FAZ, str. 1)

→ jemandem das Feld überlassen²²

„Přenechat někomu své místo“ je neutrální frazeologismus, který podle statistik za poslední čtyři roky dosáhl vrcholu své popularity (tedy četnosti využití) v první polovině roku 2016. V češtině používáme často více idiomatické spojení a to „vyklidit pole“.

„In seiner Rede sprach er dann von ‚Europa der Vaterländer‘... um die AfD zu bekämpfen - und sich dabei gegen Merkel stellt.“ (FAZ, str. 1)

→ sich gegen jemanden/etwas stellen²³

Spojení je možno přeložit jako „stavět se proti“. Co se idiomaticity týče, nejde o frazém, jehož význam by byl neodhadnutelný. Právě naopak. Pro české mluvčí je to navíc spojení známé a běžně používané.

²⁰ DUDEN, 1992, s. 68; HEŘMAN, 2010, s. 121, A1135; SCHEMANN, 1993, s. 38

²¹ HEŘMAN, 2010, s. 2291, V 526; SCHEMANN, 1993, s. 928

²² DUDEN, 1992, s. 214; HEŘMAN, 2010, s. 547, F 358; SCHEMANN, 1993, s. 188

²³ SCHEMANN, 1993, s. 799

„Wie zieht er sich aus der Affäre?“ (FAZ, str. 1)

→ sich aus etwas ziehen ²⁴

Jedná se o neutrální slovní spojení, které můžeme přímo přeložit jako „vyvléknout z něčeho“.

Jako další nám ke zkoumání poslouží článek Johannese Leithäusera *Merkel sucht „Koalition der Willigen“ in Brüssel*.

„...sie habe bei der Einreisemöglichkeit für syrische Flüchtlinge, die sich auf den Weg nach Deutschland machten, im Alleingang gehandelt“ (FAZ, str. 1)

→ sich auf den Weg machen ²⁵

V češtině „dát se na cestu“, „vypravit se na cestu“. Tento neutrální frazém patří mezi často používané frazeologismy.

→ im Alleingang handeln²⁶

Jednat o vlastní vůli, sám bez podpory, sólově nebo bez vážné konkurence – tak se v překladu popsat výše uvedený frazém. Vzhledem ke kontextu článku, který se zabývá vyjádřením a ospravedlňováním Angely Merkel její uprchlické politiky, se přikláním spíše k první možnosti. Spojení se opět řadí mezi neutrální.

„Vor allem am Rande der Trefens war Merkel bestrebt, auf dem Weg zu der erhofften Beilung des Streits von CDU und CSU...“ (FAZ, str. 1)

→ am Rande ²⁷

Výraz je možno přeložit jako „na okraj“, v tomto případě se ale více hodí slovo „zkraje“. Podle očekávání zahrnujeme spojení mezi neutrální frazémy.

→ auf dem Weg zu ²⁸

²⁴ DUDEN, 1992, s. 901

²⁵ HEŘMAN, 2010, s. 2323, W 291; SCHEMANN, 1993, s. 946

²⁶ HEŘMAN, 2010, s. 39, A340; SCHEMANN, 1993, s. 13

²⁷ DUDEN, 1992, s. 598; HEŘMAN, 2010, s. 1623, R 67;

²⁸ SCHEMANN, 1993, s. 943

Setkáváme se zde s neutrálním frazeologismem a to „na cestě k“. Frazeologismus se řadí k početné skupině frazému obsahujících komponent „Weg“.

„...behalte er sich das Recht vor, die Gipfelbeschlüsse zur Migrationspolitik zu blockieren...“ (FAZ, str. 1)

→ sich das Recht vorbehalten²⁹

Frazém, který je spíše výjimkou ve člancích FAZ. Jedná se totiž o spojení pocházející ze soudnického a právního prostředí. Znamená „vyhradit si právo něco udělat“.

Eckart Lohse a jeho článek *Arbeiter der Demokratie* nám poslouží k dalšímu rozboru.

„Deutschland geht es auf Dauer nur gut,...“ (FAZ, str. 3)

→ auf Dauer³⁰

Toto spojení předložky a podstatného jména je opět zástupcem neutrální skupiny frazeologismů. V češtině nacházíme jeho ekvivalent v příslovci „dlouhodobě“.

„Dobrint allerdings rührte kein Hand und blickte mit einer Konzentration auf Merkel...“ (FAZ, str. 3)

→ kein Hand rühren³¹

Frazeologismus „kein Hand rühren“ sice nenalezneme ve všech frazeologických slovnících, v internetových překladačích jej ale jako ustálené spojení dohledáme. Zvláštností je, že v Idiomatice od Schemanna je klasifikován jako neobvyklý frazém. V češtině bychom namísto výše uvedené fráze řekli „nepohnout ani prstem“.

„... nun mache Merkel in der Zurückweisungsfrage einen Schritt auf die Schwesterpartei zu, so folgte die Enttäuschung auf dem Fuß.“ (FAZ, str. 3)

→ Auf dem Fuß folgen³²

²⁹ SCHEMANN, 1993, s. 650

³⁰ DUDEN, 1992, s. 158; HEŘMAN, 2010, s. 369, D199; SCHEMANN, 1993, s. 119

³¹ HEŘMAN, 2010, s. 846, H 345; SCHEMANN, 1993, s. 312

³² DUDEN, 1992, s. 250; HEŘMAN, 2010, s. 638, F 1204; SCHEMANN, 1993, s. 218

Frazeologismus neutrálního charakteru v češtině znamená „přijít vzápětí“ nebo „někoho sledovat“, „následovat ihned“ a také „následovat po něčem“. Zároveň můžeme z kontextu odvodit také trochu odlišný význam ve smyslu „bezmezně někomu důvěřovat a následovat jej“. Zde už se jedná o vzletnější využití fráze.

„... eine Stunde nach Debattenbeginn, soweit war, gab Dobrindt eine Spur zu laut...“ (FAZ, str. 3)

→ eine Spur zu³³

Opět se setkáváme spíše s výjimkou a to proto, že se frazém neřadí mezi neutrální, ale hovorová spojení. Napovídá tomu samotný překlad „trochu, kapánek“.

Michael Stabenow *Merkels unerwartete Vorfreude.*

„Marowiecki machte aus der Abneigung keinen Hehl.“ (FAZ, str. 3)

→ kein/en Hehl aus etwas machen³⁴

Tento výraz nám poskytuje klasický příklad frazeologismu, který se v novinách FAZ běžně nachází. Je to neutrální spojení skládající se z více komponentů, z nichž jedním je sloveso „machen“. V překladu bychom mohli frazém vyjádřit jako „nijak se natajit s“.

„...die Chancen steigen zu lassen, die zuletzt so unversöhnlich wirkenden Haltungen von CDU und CSU miteinander in Einklang zu bringen.“ (FAZ, str. 3)

→ mehrere Dinge in Einklang bringen³⁵

Jedná se opět o neutrální frazém. Použijeme ho v případě, že chceme vyjádřit uvedení něčeho do souladu, nebo vůli sladit něco s něčím.

³³ HEŘMAN, 2010, s. 1999, S 2746; SCHEMANN, 1993, s. 784

³⁴ DUDEN, 1992, s. 340; HEŘMAN, 2010, s. 903, H 924

³⁵ HEŘMAN, 2010, s. 456, E 248; SCHEMANN, 1993, s. 153

Sloupek od Christiana Kampa *Absturz einer Mannschaft* byl dalším zdrojem pro vyhledávání ustálených spojení.

„Alle trugen persönliches Päckchen.“ (FAZ, str. 1)

→ persönliches Päckchen tragen³⁶

Spojení, které má v češtině ekvivalent „nést svůj kříž“, tedy „nemít to jednoduché“. Jedná se o frazém hovorový, výjimečným ve FAZ je také pro svou relativní zastaralost.

„So sah es auf dem Platz aus: Mannschaft ohne Zusammenhalt, mehr Schein als Sein.“ (FAZ, str. 1)

→ mehr Schein als Sein³⁷

Spojení „mehr Schein als Sein“ je německé pořekadlo, které řadíme mezi běžně používané neutrální frazémy. V českém překladu známe tuto frázi jako „zdání klame“.

→ Am Ende³⁸ (FAZ, str. 1)

Tato vazba předložky a podstatného jména neznamena v češtině jen „nakonec“, ale také „konečně“ nebo „snad“. Není překvapením, že spadá mezi neutrální ustálená spojení.

→ Best never rest (FAZ, str. 1)

Tento frazém, řadící se mezi idiomy, je sice anglický, ale v dnešní době získává mezinárodní rozměr. Je známý a používaný ve více jazycích. Než se stal idiomem, byl frazém sloganem společnosti Ford. Nyní se má stát mottem společnosti Mercedes pro rok 2019, to svědčí o jeho oblíbenosti. Právě protože se jedná o slogan sloužící pro reklamní účely, příkláním se k jeho zařazení mezi okřídlená slovní spojení, připadá klišé.

Dále analyzujeme sloupky od Reinharda Bingenera *Drei Tote nach Explosion in Bremen*, Daniela Deckerse *Erzbisum Hamburg bricht Gespräche ab* a Nikolas Busse *Unter Nationalisten*. Sloupky jsou přirozeně krátké a tomu odpovídá také

³⁶ DUDEN, 1992, s. 563; HEŘMAN, 2010, s. 1530, P 11; SCHEMANN, 1993, s. 604

³⁷ HEŘMAN, 2010, s. 1783, S 565; SCHEMANN, 1993, s. 702

³⁸ DUDEN, 1992, s. 192; HEŘMAN, 2010, s. 466, E 409; SCHEMANN, 1993, s. 160

četnost užitých frazeologismů. V prvním sloupcu od R. Bingenera se setkáváme s frazémem známým nejen v němčině, ale také v češtině.

„In dem Reihnhaus,...kamen drei Leute ums Leben.“ (FAZ, str. 1)

→ ums Leben kommen ³⁹

„Přijít o život“ je naprosto přesným překladem do češtiny. Jedná se o neutrální ustálené spojení.

Ve druhém sloupcu frazeologismy vůbec nenajdeme. Oproti tomu třetí sloupek nám nabízí ustálené spojení „das liegt in seinem/... Interesse“ ⁴⁰ a to konkrétně ve větě „Im Interesse der Europäer liegt...“. Frazeologismus je neutrální a v češtině existuje ve formě „být v zájmu někoho/něčemu“.

Keine Marionetten Erdogans je článkem Michaela Martense. Obsahuje následující ustálená spojení:

„Unsere Partei wird wieder einmal das Recht haben.“ (FAZ, str. 8)

→ Recht haben ⁴¹

Jedná se o velmi častý verbální frazeologismus, který je možné zařadit mezi nominativní frazémy, konkrétně kolokace.

„Er hat Recht behalten.“ (FAZ, str. 8)

→ Recht behalten ⁴²

V češtině známe takové ustálené spojení jako „dostat za pravdu“. Zařazením je stejné jako předchozí frazeologismus.

„... das bei der AKP nie in Frage stand.“ (FAZ, str. 8)

→ In Frage stehen ⁴³

³⁹ DUDEN, 1992, s. 471; HEŘMAN, 2010, s. 1243, L 442; SCHEMANN, 1993, s.474

⁴⁰ SCHEMANN, 1993, s. 383

⁴¹ DUDEN, 1992, s. 607; HEŘMAN, 2010, s. 1651, R 314; SCHEMANN, 1993, s. 649

⁴² DUDEN, 1992, s. 607; SCHEMANN, 1993, s. 649

⁴³ HEŘMAN, 2010, s. 603, F 889; SCHEMANN, 1993, s. 207

Tento německý frazém stojí na pomezí neutrálních a formálních frazeologismů. V psaném textu i verbální komunikaci je spíše neobvyklý. Vyjadřuje, že „nad něčím je otazník“. Přímo výňatek z textu bych přeložila jako „otázkou je“ nebo „otázkou zůstává“.

„...werde man kein Verräter am Leben lassen.“ (FAZ, str. 8)

→ Am Leben lassen ⁴⁴

V češtině známe tento frazeologismus jako „nechat naživu“, překlad je tedy prakticky doslovný. Spojení je spíše hovorového charakteru.

„Die Heimatliebe der Männer sei über jeden Zweifel erhaben.“ (FAZ, str. 8)

→ über jeden/ allen Zweifel erhaben sein ⁴⁵

Zde se setkáváme s velmi vzletným a zároveň formálním frazémem. V češtině bychom řekli, že spojení znamená „být povznesený“, „nenechat se rozhodit“.

„Doch kam es für sie nicht in die Frage.“ (FAZ, str. 8)

→ in Frage kommen ⁴⁶

„Nepřicházet v úvahu“ tak zní český ekvivalent pro zmíněný frazém, který je velmi oblíbeným a následně často používaným. Spojení předložky, podstatného jména a slovesa je významově neutrální.

„Vielleicht werde es die Partei deshalb vorziehen, als Mehrheitsbeshafferin im Hintergrund zu bleiben.“ (FAZ, str. 8)

→ im Hintergrund bleiben ⁴⁷

Frazeologismus, který opět patří mezi neutrální verbální ustálená spojení, překládáme jako „držet se v pozadí“.

⁴⁴ HEŘMAN, 2010, s. 1241, L 414; SCHEMANN, 1993, s. SCHEMANN, 1993, s. 474

⁴⁵ SCHEMANN, 1993, s. 1035

⁴⁶ HEŘMAN, 2010, s. 603, F 888; SCHEMANN, 1993, s. 206

⁴⁷ DUDEN, 1992, s. 362; HEŘMAN, 2010, s. 956, H 1449; SCHEMANN, 1993, s. 359

1.1.2 Průmysl a podnikání

Dostáváme se k dalším rubrikám a těmi jsou Průmysl a podnikání. Ač je to možná do určité míry překvapivé, v těchto rubrikách je k nalezení spousta frazeologismů. Témata v rubrikách jsou různorodá. Setkáváme s v nich s otázkami důchodového financování, evropskými fondy, ale i s finančním řešením uprchlické krize nebo potížemi oblíbeného módního řetězce.

První článek, který zde bude analyzován, pochází „z pera“ novinářky Kerstin Schwenn. Jeho název zní *In der Rentenkasse droht ein Milliardenloch*

„Die Stabilisierung des Rentenniveaus...sind Kern des ersten ‚Rentenpakets‘, das Bundesminister nächste Woche auf den Weg bringen will.“ (FAZ, str. 19)

→ etwas auf den Weg bringen

Tento frazém překládáme do češtiny ve významu „udělat něco“ nebo „něco uskutečnit“. Neutrální frazeologismus můžeme najít hned v prvním článku v rubrice Politika.

Kerstin Schwenn napsala k článku o důchodech ještě komentář *Rente mit Niveau*, kde se tématem zabírá dále.

„Missverständnisse über Inhalt des Begriffs werden dabei billigend in Kauf genommen.“ (FAZ, str. 19)

→ In Kauf nehmen ⁴⁸

„In Kauf nehmen“ je zástupcem skupiny neutrálních verbálních frazeologismů, který bychom v češtině definovali jako „smířit se s“.

⁴⁸ DUDEN, 1992, s. 402; HEŘMAN, 2010, s. 1064, K 359; SCHEMANN, 1993, s. 401

Manfred Schäfers a jeho *Zu viel Spielgeld* přináší následující frazeologismy.

„...im Gegensatz zum normalen Etat...“ (FAZ, str. 19)

→ im Gegensatz zu⁴⁹

Zde se setkáváme s velmi častým frazeologismem, v češtině „na rozdíl od“. Patří celkem logicky mezi frazémy neutrální. Vzhledem k tomu, že nemůže být samostatným větným členem, je možné jej zařadit mezi předložkové frazeolexémy.

„Angenehmer Nebeneffekt aus ihrer Sicht:...“ (FAZ, str. 19)

→ aus meiner/deiner/... Sicht⁵⁰

Opět jeden z hojně využívaných frazémů „z něčího pohledu“. Jeho funkce ve větě je adverbiální.

„Der Zweck heiligt das Mittel.“⁵¹ (FAZ, str. 19)

Součástí komentáře je také přísloví „úcel světí prostředky“. Ještě předtím než se stal běžně užívaným slovním spojením, byl často používán jezuity. Jeho „nepřímým“ autorem můžeme zvat italského filozofa Nicolla Machiavelliho, který v předmluvě své knihy *Vladař* uvádí, že „cíl ospravedlňuje prostředky“. Přísloví z něj tedy jasně vychází.

V článku Manfreda Schäferse *Die Koalition befreidigt jede Menge Ausgabenwünsche* nalezneme pouze jedno ustálené spojení.

„Hand müsse in der Lage sein.“ (FAZ, str. 19)

→ In der Lage sein⁵²

Opět se jedná o frazém, který spadá do velké skupiny neutrálních výrazů. Je to verbální frazeologismus a do češtiny ho překládáme jako „být něčeho schopen“.

⁴⁹ HEŘMAN, 2010, s. 683, G 341; SCHEMANN, 1993, s. 235

⁵⁰ HEŘMAN, 2010, s. 1939, S 2101; SCHEMANN, 1993, s. 759

⁵¹ DUDEN, 1992, s. 914; SCHEMANN, 1993, s. 1035

⁵² DUDEN, 1992, s. 459; HEŘMAN, 2010, s. 1209, L 85; SCHEMANN, 1993, s. 460

Britta Beeger společně s Manfredem Schäfersem napsali článek *Entwicklungshilfe reduziert die Flüchtlingsströme nicht*. Zde nacházíme frazeologismy, které se ovšem nijak nevymykají standardu, nenalezneme tu žádné výjimky.

„Alles in allem kamen so vergangenes Jahr fast 25 Milliarden Dollar für die Entwicklungshilfe zusammen.“ (FAZ, str. 19)

→ Alles in allem⁵³

Ustálené spojení, které nalezneme ve článku dvou autorů, znamená „koneckonců“ a je to spojení neutrální.

„Deutschlands zahlen sind in der jüngsten Vergangenheit in die Höhe geschnellt,...“ (FAZ, str. 19)

→ in die Höhe schnellen⁵⁴

Dalším neutrálním verbálním frazémem je „in die Höhe schnellen“, čili „vyšplhat se, stoupnout“ v češtině.

Ulrich Friese se v prvním článku *H&M gerät immer mehr aus der Mode* z rubriky podnikání věnoval otázkám ohledně švédské módní značky.

„Die Textilkette bleibt auf viel Ware sitzen.“ (FAZ, str. 25)

→ Auf jemandem Sitzen bleiben⁵⁵

Článek přináší zajímavý hovorový frazeologismus, jehož ekvivalent v češtině zní „zůstat na krku“. I u nás se tedy jedná o slovní spojení hovorové. Chtěli bychom použít trochu vzletnější vyjádření, nabízí se nám konstrukce „auf jemandem sitzen bleiben“, tedy „ulpět na někom“.

„Die Aktie steht unter Druck.“ (FAZ, str. 25)

→ unter Druck stehen⁵⁶

⁵³ DUDEN, 1992, s. 39; HEŘMAN, 2010, s. 39, A3445; SCHEMANN, 1993, s. 14

⁵⁴ HEŘMAN, 2010, s. 972, H 1612; SCHEMANN, 1993, s. 366

⁵⁵ DUDEN, 1992, s. 707; HEŘMAN, 2010, s. 1952, S 2242; SCHEMANN, 1993, s. 766

⁵⁶ DUDEN, 1992, s. 173; HEŘMAN, 2010, s. 416, D 680; SCHEMANN, 1993, s. 137

Frazeologismus, který se v novinách nachází vícekrát. Jedná se o neutrální verbální kolokaci. V češtině ji známe jako „dostat se do presu“.

Ve článku Michaela Ashelma a Rüdiger Kötnera *Millionen-Reinfall für den DFB* začínáme doslova s tím, s čím jsme v minulém článku skončili.

„..., steht er doch aufgrund von möglichen Steuernachforderungen aus dem Sommermärchen-Skandal finanziell unter Druck.“ (FAZ, str. 26)

Touto frazému se již nebudeme dále věnovat.

„Das schöne Label ist dahin.“ (FAZ, str. 26)

→ *dahin sein*⁵⁷

Jedná se o neutrální kolokaci. V češtině pro ni máme více hovorový ekvivalent „být v háji“.

→ *Best never rest* (FAZ, str. 26)

Znovu se setkáváme s tímto anglickým frazeologismem, který byl definován již výše v podkapitole věnované rubrice Politika.

„In Frage steht...die Gemeinnützigkeit des Verbandes für das Jahr 2006.“ (FAZ, str. 26)

→ *In Frage stehen*

Další ustálené spojení, které se v novinách opakuje. Jeho rozbor můžeme najít na straně 37.

Timo Kotowski použil ve svém článku *Airbnb kassiert von Urlauben für Frankfurt* tři frazeologismy.

„..., zum 1. Juli tritt zudem eine ähnliche Regelung in Frankreich in Kraft,...“ (FAZ, str. 26)

→ *In Kraft treten*⁵⁸

⁵⁷ HEŘMAN, 2010, s. 357, D 67; SCHEMANN, 1993, s. 115

⁵⁸ DUDEN, 1992, s. 438; HEŘMAN, 2010, s. 1159, K 1351; SCHEMANN, 1993, s. 442

Jedná se o typický příklad verbálního frazeologismu. Zároveň je to frazém neutrální až formální. Existuje k němu také antonymum, které vzniká jednoduchou změnou prvního komponentu a to z „in“ na „außer“. Původní forma v češtině znamená „vstoupit v platnost“, opak potom „pozbýt platnosti“.

„Die Zeit der härtesten Beschränkung in Deutschland durch das Berliner Zweckentfremdungsverbotgesetz, das einen Proteststurm nicht nur von Airbnb ist passé.“ (FAZ, str. 26)

→ passé sein ⁵⁹

„Být passé“ je často používanou frází i v českém jazyce. Znamená, že je něco pryč, neaktuální nebo nemódní. Odborná literatura uvádí, že v němčině je výraz považován za hovorový.

„Airbnb gibt sich zufrieden mit den erzielten Vereinbarungen.“ (FAZ, str. 26)

→ Sich (mit etwas) zufrieden geben ⁶⁰

Opět máme před sebou neutrální ustálené spojení, jež můžeme v češtině vyjádřit jako „smířit se s něčím“.

1.1.3 Finance a nemovitosti

V pořadí třetí podkapitola nám přináší rubriky Finance a nemovitosti. Co se týče výskytu ustálených spojení, setkáváme se zde se zřetelnými kontrasty.

Ve článku Markuse Frühaufa *Schwellenländer machen Anleger nervös* nacházíme jeden frazém.

„Deshalb wird es Umschichtungen aus riskanten in risikolose Anlagen wie zum Beispiel Staatsanleihen geben“ (FAZ, str. 27)

→ Zum Beispiel ⁶¹

⁵⁹ SCHEMANN, 1993, s. 608

⁶⁰ DUDEN, 1992, s. 904; HEŘMAN, 2010, s. 2449, Z 388; SCHEMANN, 1993, s. 1018

⁶¹ DUDEN, 1992, s. 106; SCHEMANN, 1993, s. 67

Jeden z nejpoužívanějších a tím pádem také nejznámějších ustálených spojení je konstrukcí tvořenou předložkou a podstatným jménem, který se svými vlastnostmi řadí mezi předložkové frazeolexémy, které nemohou být samostatnými větnými členy.

Komentář stejného novináře *Risikobewusst* neobsahuje dokonce žádné frazeologismy. Dalším článkem v rubrice, který neobsahuje frazeologismy je *DWS vergibt Großmandat an BNP Paribas* od Manfreda Schäferse.

Oproti tomu *Das Facebook und Twitter der Finanzwelt* od Antonie Mannweiler je na ustálená spojení bohatý.

„Gerüchte und Nachrichten verbreiten sich in den sozialen Netzwerken oft wie ein Lauffeuer“ (FAZ, str. 27)

→ sich wie ein Lauffeuer verbreiten ⁶²

Toto ustálené spojení je konečně osvěžující výjimkou mezi ostatními příklady. Jedná se sice o frazém neutrální, ale jako dosud první zastupuje komparativní frazémy.

„Auch in Finanzfragen greifen immer mehr Menschen auf soziale Finanznetzwerke zurück, ohne den Bankberater um Rat zu fragen.“ (FAZ, str. 27)

→ Jemandem um Rat fragen/ angehen ⁶³

S tímto frazeologismem se opět vracíme ke standardu, jedná se o neutrální verbální frazém, který překládáme jako „žádat někoho o radu“.

⁶² DUDEN, 1992, s. 466; HEŘMAN, 2010, s. 1230, L 294; SCHEMANN, 1993, s. 469

⁶³ HEŘMAN, 2010, s. 1634, R 163; SCHEMANN, 1993, s. 643

„Vor allem die Händler, die ihr Portfolio im Laufe des Tages mehrfach anpassen,...“ (FAZ, str. 27)

→ im Laufe ⁶⁴

Spojení „im Laufe“ je v německé odborné literatuře uváděno jako neutrální a neobvyklé. Oproti tomu český ekvivalent „v průběhu času“ je relativně často používaný.

„...ein Viertel der Privatanleger zieht sozial Trading in Betracht.“ (FAZ, str. 27)

→ Jemanden/ etwas in Betracht ziehen ⁶⁵

Frazeologismus, který v češtině známe jako „brát v potaz“. Je to frazém neutrální. V případě, že na místo slovesa dosadíme „nehmen“, vytvoříme méně obvyklou, ale existující konstrukci.

Philipp Krohn *Versicherer: Kein Zwang zu grünen Anlagen*

„Die Assekuranz fange nicht bei null an.“ (FAZ, str. 27)

→ bei null anfangen ⁶⁶

Tento frazeologismus se řadí mezi neutrální kolokace. V češtině máme obdobné a to „začít od nuly“, „začít od píky“.

„Das ist eine zahme Aussage, aber man kann sagen, dass eine ESG-Strategie nicht zu Lasten der Rendite gehen muss.“ (FAZ, str. 27)

→ zu Lasten gehen ⁶⁷

Jedná se o neutrální verbální frazém, přesněji kolokaci, která znamená „jít na úkor někoho“.

„Größere Versicherer stehen unter dem Druck von Nichtregierungsorganisationen,...“ (FAZ, str. 27)

→ unter Druck stehen – blíže se mu věnuje minulá a předminulá podkapitola

⁶⁴ DUDEN, 1992, s. 466 (im Laufe der Zeit); HEŘMAN, 2010, s. 1227, L 272; SCHEMANN, 1993, s. 469

⁶⁵ DUDEN, 1992, s. 114; HEŘMAN, 2010, s. 241, B 605; SCHEMANN, 1993, s. 76

⁶⁶ HEŘMAN, 2010, s. 1490, N 576; SCHEMANN, 1993, s. 588

⁶⁷ HEŘMAN, 2010, s. 1223, L 234; SCHEMANN, 1993, s. 468

20 Prozent Kostensenkung in vier Jahren je článek Georga Giesberga v rubrice Nemovitosti a poslouží pro další analýzu.

„...Maschinen warten und reinigen oder das Freigelände in Schuss halten.“ (FAZ, str. 11)

→ in Schuss halten ⁶⁸

V prvním příkladu článku vidíme verbální frazeologismus, který považujeme za hovorový. V českém jazyce máme podobnou konstrukci a to „udržovat v chodu, v cajku“.

„Mindestlohn spielt für die Branche keine Rolle.“ (FAZ, str. 11)

→ keine Rolle spielen ⁶⁹

Velmi běžným je také frazém „hrát roli“, v tomto případě „nehrát roli“. Tento frazém je neutrálním verbálním idiomem.

„Die Erhöhung des gesetzlichen Mindestlohnes ist dennoch kein Thema für die Branche...“ (FAZ, str. 11)

→ kein Thema (für) sein ⁷⁰

Zde se setkáváme s krásným příkladem hovorového ustáleného spojení, které má několik možných významů a to „být nedůležitým, nepodstatným“, „být neplánovaným“ a „nebýt problémem“. Jedná se o verbální kolokaci.

„Die Rekrutierung von Mitarbeitern macht der personalintensiven Branche selbst Sorgen.“ (FAZ, str. 11)

→ Sorge machen ⁷¹

K této verbální kolokaci, která se řadí mezi neutrální frazémy, máme v české jazyce přímý ekvivalent „dělat starosti“.

⁶⁸ DUDEN, 1992, s. 687; HEŘMAN, 2010, s. 1885, S 1531; SCHEMANN, 1993, s. 734

⁶⁹ DUDEN, 1992, s. 622; HEŘMAN, 2010, s. 1695, R 767; SCHEMANN, 1993, s. 668

⁷⁰ DUDEN, 1992, s. 769; HEŘMAN, 2010, s. 2133, T 425; SCHEMANN, 1993, s. 843

⁷¹ HEŘMAN, 2010, s. 1964, S 2372; SCHEMANN, 1993, s. 771

1.1.4 Sport

Sportovní rubrika řeší zejména otázku neúspěchu německého týmu na mistrovství světa ve fotbale a následné problémy hlavního trenéra, který upadl v nemilost veřejnosti. Setkáváme se zde ale také třeba s cyklistikou nebo automobilovým závoděním.

Anno Hecker přináší pár krásných frazémů v článku *Land der Dose*.

„Bei Wind und Wetter...“⁷² (FAZ, str. 31)

„Bei Wind und Wetter“ je neutrální frazeologismus znamenající „za každého počasí“, vzletně „za nepohody“.

„Als peu á peu...“ (FAZ, str. 31)

→ peu á peu⁷³

Fráze původem z francouzštiny znamená „krok za krokem“. Slovo „peu“ samo o sobě znamená „málo“. Frazém je spíše okrajově používaný, hovorový.

„Beim Branchenprimus Mercedes soll die Bekanntgabe der Vertragsverlängerung mit Weltmeister Lewis Hamilton nur noch eine Frage des besten Zeitpunktes sein.“ (FAZ, str. 31)

→ zkrácená forma es ist nur Frage der Zeit⁷⁴

Opět jeden z frazeologismů, které známe i v českém jazyce – „je to otázka času“. Nepřekvapí nás tedy zařazení mezi neutrální frazeologismy.

V článku *Französische Attacke* od Charlotte Schneider nacházíme jeden frazeologismus.

„...lasten die Hoffnungen der ganzen Nation auf den schmalen Schultern des knabenhaften Bardet.“ (FAZ, str. 31)

→ auf Schultern lasten⁷⁵

⁷² HEŘMAN, 2010, s. 2364, W 716; SCHEMANN, 1993, s. 977

⁷³ DUDEN, 1992, s. 572; SCHEMANN, 1993, s. 612

⁷⁴ DUDEN, 1992, s. 236; HEŘMAN, 2010, s. 602, F 882; SCHEMANN, 1993, s. 206

⁷⁵ DUDEN, 1992, s. 685; HEŘMAN, 2010, s. 1881, S 1491; SCHEMANN, 1993, s. 733

Konstrukce složená z předložky, podstatného jména a slovesa je neutrální verbální kolokací. Jedná se o kolokaci spíše vzletnou a její český verzí je spojení „ležet na ramenou“.

1.1.5 Fejetony

Edo Reens *Rückkehr zur Normalität*

„Berti Vogts, der kleine Kapitän, hatte sich ein Herz gefasst und das einzig Richtige getan, indem er Zuflucht suchte bei einer so komischen wie rührenden Geste.“ (FAZ, str. 9)

→ Zuflucht suchen ⁷⁶

Zde můžeme vidět další vzletný frazém, konkrétně verbální kolokaci. Hledáme-li český ekvivalent, poslouží nám ustálená spojení „uchýlit se k někomu“ nebo „hledat spásu“.

„Mit Fußball haben sie nichts zu tun.“ (FAZ, str. 9)

→ Nichts zu tun haben mit ⁷⁷

„Nemít s něčím co dělat“ nebo „nemít s něčím nic společného“ je relativně častou kolokací i v českém jazyce. V němčině se jedná o výraz spíše hovorový.

„Es war die ganze Zeit mit Händen zu greifen.“ (FAZ, str. 9)

→ Mit Händen zu greifen ⁷⁸

Tento neutrální frazém se řadí mezi kolokace. V češtině nacházíme přímý protějšek a to „na dosah“.

Den Wind aus den Segeln nehmen ⁷⁹ (FAZ, str. 9)

Přímým překladem tohoto frazeologismu je „vzít vítr z plachet“. Vzhledem k míře jeho idiomacity bych jej zařadila mezi idiomy.

⁷⁶ HEŘMAN, 2010, s. 2449, Z 386; SCHEMANN, 1993, s. 1017

⁷⁷ DUDEN, 1992, s. 789; HEŘMAN, 2010, s. 2191, T 1028; SCHEMANN, 1993, s. 868

⁷⁸ DUDEN, 1992, s. 325; HEŘMAN, 2010, s. 866, H 562

⁷⁹ DUDEN, 1992, s. 871; HEŘMAN, 2010, s. 2367, W 744; SCHEMANN, 1993, s. 976

2. Lidové noviny

Lidové noviny jsou jedním z nejznámějších českých deníků. Historie periodika sahá až do roku 1893. Co se témat týče, orientují se LN stejně jako FAZ na ekonomiku, politiku, kulturu a vzdělání. Oproti Frankfurter Allgemeine Zeitung je ale zaměření Lidových novin na politiku a ekonomiku méně detailní. Na druhou stranu dávají Lidové noviny větší prostor i ostatním rubrikám. LN patří k nejvyhledávanějším tiskovinám na území České republiky díky erudovanosti článků, ale také díky jejich tradici. Podle průzkumů by každé vydání LN mělo být čteno až 200 tisíci čtenáři.

Lidové noviny nabízí některé speciální rubriky. Ve vydání, které bude níže analyzováno, je to rubrika Léto. Dalším příkladem jsou pondělní Pozitivní zprávy zabývající se nadacím a společensky prospěšným aktivitám. Kromě klasického deníku je čtenářům nabízen také magazín Pátek LN nebo Esprit LN.

2.1 LN Rubriky

2.1.1 Téma – Domov

V rubrikách Téma, Domov a Svět se setkáváme s nejaktuálnějšími zprávami. Právě v těchto rubrikách najdeme nejčastěji články s politickou tematikou. Prvním *Bradáčová udeřila na Bulovce* se setkáváme s řadou ustálených spojení, ne všechna jsou ale kodifikována.

„Na tom by nebylo nic divného, pokud by existovala řádná smlouva a společnost vyhrála tendr.“ (LN, str. 4)

→ Vyhrát tendr

Slovní spojení, které není kodifikováno jako frazeologismus, ale svou ustáleností a rozšířeností je pro kodifikování nezpochybnitelným adeptem. Je součástí specifického slovníku, konkrétně ho můžeme označit jako slangový výraz používaný v oborech spojených s podnikáním, financemi nebo byznysem.

„Celkem zaplatila firmě, jejímž majitelem je známý podnikatel ve zdravotnictví Tomáš Horáček, 15 milionů, aniž na zakázku vypsala soutěž.“ (LN, str. 4)

→ Vypsat soutěž

Stejný případ jako v předchozí větě. Vypsat soutěž je spojení běžně používané v konotacích s podnikáním a veřejnými zakázkami. Kodifikován v použité literatuře ovšem není. Dalším stejným případem je níže uvedené spojení „plnit zakázku“.

„A důsledkem toho pak bylo, že společnosti, které běžně podávaly nabídky na služby do jiných nemocnic bez mezičlánku, plnily v rámci výběrových řízení organizovaných Bulovkou zakázky pouze jako subdodavatelé.“ (LN, str. 4)

„Později se držel od politiky stranou, při loňských volbách však přišel podle médií podpořit do volebního štábu hnutí ANO jejího lídra Andreje Babiše.“ (LN, str. 4)

→ Držet se stranou/ zpátky ⁸⁰

V Lidových novinách se celkem často setkáváme s modifikovanou formou frazeologismu, popřípadě s výrazy obsahujícími již existující frazémy nebo jejich stěžejní části. S takovým případem jsme se setkali hned na začátku této podkapitoly. Zde konkrétně se zabýváme spojením „držet se stranou“, které je podle mého uživatelského posudku kolokací. Ve frazeologickém slovníku nalezneme ovšem pouze kolokaci „držet se zpátky“, jejíž význam můžeme vnímat stejně a to jako „neupozorňovat na sebe“, „být opatrný“.

„Nezlobte se, já žádné informace podávat nebudu“ (LN, str. 4)

→ Podávat informace (dát/poskytnout) ⁸¹

S tímto příkladem se již dostáváme k frazeologismům, které ve slovníku nalezneme. „podávat informace“ je slovesný výraz. Můžeme jej zařadit mezi kolokace.

Sloupek *Nemilé detaily jedné kariéry* od Martina Zvěřiny obsahuje dva frazémy.

„Když přijde na lámání chleba, projevuje se až dětinsky matrixově.“ (LN, str. 1)

→ Dojít na lámání chleba ⁸²

⁸⁰ ČERMÁK, 2009, Výrazy slovesné, s. 146

⁸¹ ČERMÁK, 2009, Výrazy slovesné, s. 248

⁸² ČERMÁK, 2009, Výrazy větné, s. 422

Osvěžující změnou je frazém „dojít na lámání chleba“, který se podle Čermákova frazeologického slovníku řadí mezi spojení propoziční. Sama bych jej zařadila mezi stabilní fráze (feste Phrasen).

„Resort spravedlnosti by neměl vést nikdo s pošramocenou pověstí.“ (LN, str. 1)

→ Pošramocená pověst ⁸³

Jedná se o neutrální kolokaci, která nastiňuje nepříznivou skutečnost. Německý ekvivalent nalézáme ve spojení „zweifelhafter Ruf“.

Následující příklady pocházejí ze článku *Babiš: Paní kancléřka se milí* od Blahoslava Hrušky.

„Naději na společný postup včera torpédovala Itálie, v jejímž čele stojí nová, protiimigrační vláda.“ (LN, str. 2)

→ Stát v čele ⁸⁴

„Stát v čele“ nebo také „postavit se do čela“ je také neutrální kolokací. Spadá do skupiny verbálních frazeologismů a v němčině ji známe jako „an der Spitze liegen“.

„Macron tento postoj nesdílí.“ (LN, str. 2)

→ Sdílet postoj

Toto slovní spojení ve významu „sdílet názor“, „podporovat“ je taktéž verbálním frazémem.

„Byť by na Radě EU nemělo padnout žádné konečné rozhodnutí, kompromisu nic nenasvědčovalo.“ (LN, str. 2)

→ Padnout rozhodnutí (učnit/udělat) ⁸⁵

Tento frazeologismus nalezneme v odborné literatuře mezi slovesnými výrazy jako takzvané kauzativní durativum. Slovo kauzativní označuje vztah mezi dvěma ději

⁸³ ČERMÁK, 2009, Výrazy neslovesné, s. 266

⁸⁴ ČERMÁK, 2009, Výrazy slovesné, s. 95

⁸⁵ ČERMÁK, 2009, Výrazy slovesné, s. 675

a durativum znamená určitou dobu trvání. Význam je tedy takový, že v důsledku nějakého děje je současný stav alespoň na určitou dobu trvalý.

Článek *Nové tábory: místo bobříků internet* od Michaely Těšínské překvapivě žádné frazeologismy neobsahuje.

2.1.2 Svět

Na měsíc vojna! velí Macron od novináře Milana Rokose nám nabízí následující spojení.

„Mladí Francouzi by si měli najít své místo ve společnosti.“ (LN, str. 6)

→ Najít si své místo X znát své místo ⁸⁶

Slovní spojení „najít si své místo“ je jedno z těch, které možná čekají na zapsání do slovníku. V současnosti máme kodifikováno pouze slovesné spojení „znát své místo“, které je významově velmi podobné.

„Včerejší střelecký útok v redakci deníku The Capital ve městě Annapolis v americkém státě Maryland si do uzávěrky LN vyžádal pět mrtvých.“ (LN, str. 6)

→ Vyžádat si mrtvé

Velice překvapivé bylo zjištění, že ani výraz „vyžádat si oběti, mrtvé,...“ nemá své místo ve frazeologickém slovníku. Jedná se o velmi častou formulaci, a proto bych ji mezi frazeologismy zahrnula.

„Evropská komise vede s Polskem spor kvůli kontroverzní justiční reformě od loňska.“ (LN, str. 6)

→ Vést spor ⁸⁷

Opět se setkáváme s verbálním frazémem z oboru soudnictví, který popisuje trvajícím stav. Zařadit bychom ho mohli mezi kolokace.

⁸⁶ ČERMÁK, 2009, Výrazy slovesné, s. 375

⁸⁷ ČERMÁK, 2009, Výrazy slovesné, s. 751

Následuje článek Martina Hampejse *Trumpova chvíle: končí liberální soudce*.

„Spojením ve svazek manželský se dva lidé stávají něčím více, než byli předtím.“ (LN, str. 6)

→ Svazek manželský ⁸⁸

„Svazek manželský“ je spíše knižní výraz, který se využívá čím dál tím méně. Ve frazeologickém slovníku jej ovšem nalezneme.

„Právě on byl tím, kdo rozhodl ve vypjatém sporu a přiklonil se na stranu liberálů.“ (LN, str. 6)

→ Přiklonit se na stranu ⁸⁹

Dalším kodifikovaným výrazem je „přiklonit se na něčí stranu“ popřípadě „být na straně někoho“. Frazém je to neutrální, patřící mezi verbální kolokace. V němčině jej známe jako „auf jemandes Seite stehen“.

„V očích zákona nás dostal z pozice zločinců k možnosti si brát lidi, které milujeme nejvíce na světě.“ (LN, str. 6)

→ V očích zákona

Médii často využívané spojení „v očích zákona“ patří také mezi nekodifikované výrazy. Osobně bych jej zařadila mezi idiomy nebo alespoň částečně idiomatické výrazy.

⁸⁸ ČERMÁK, 2009, Výrazy neslovesné, s. 340

⁸⁹ ČERMÁK, 2009, Výrazy slovesné, s. 769

2.1.3 Sport

Sportovní rubrika se celkem logicky zabývá stejným hlavním tématem a tím je fotbal. Přesněji fotbalové mistrovství světa.

„Löw je pod tvrdou palbou“ (LN, str. 17)

→ Být pod palbou ⁹⁰

Hned v titulku sportovního článku od Jaroslava Šindeláře nacházíme verbální ustálené spojení „být pod palbou“. Jedná se o synonymum pro výraz „být kritizován“ nebo „být za něco shledán zodpovědným“.

„I když si Löw dal týden na rozmyšlenou, zda dodrží kontrakt, končící v roce 2022, němečtí příznivci si přejí, aby na sebe vzal za ostudnou porážku 0:2 s Jižní Koreou odpovědnost a předal svou funkci někomu jinému.“ (LN, str. 17)

→ Vzít odpovědnost za (brát na sebe/přijímat) ⁹¹

Tento frazém složený se slovesa, podstatného jména a předložky je v odborné literatuře považován za durativní frázi. To znamená, jak už bylo uvedeno dříve, že při jejím použití určitý děj nadále trvá.

„Němci totiž – stejně jako Italové a Španělé na posledních dvou šampionátech jako obhájci titulu – vypadli už v základní skupině, což fandové i experti nemohou přenést přes srdce.“ (LN, str. 17)

→ Přenést přes srdce ⁹²

Slovesný frazeologismus, který je relativně oblíbeným, má svůj přímý protějšek v němčině „etwas übers Herz bringen“. V němčině je řazen mezi stabilní fráze. Vzhledem k identičnosti frazémů v obou jazycích bych se k této klasifikaci přiklonila i v případě české verze.

⁹⁰ ČERMÁK, 2009, Výrazy neslovesné, s. 233

⁹¹ ČERMÁK, 2009, Výrazy slovesné, s. 489

⁹² ČERMÁK, 2009, Výrazy slovesné, s. 758

„Zodpovědní lidé by to měli vzít do svých rukou a zřídit nápravu“ (LN, str. 17)

→ Vzít do svých rukou ⁹³

Další z často používaných ustálených spojení „vzít do svých/vlastních rukou“. Patří mezi slovesné výrazy a jeho synonymem je „udělat něco po svém“, „pustit se do něčeho sám“. Nejlogičtější je jeho zařazení mezi kolokace.

„Tým nefungoval a netáhl za jeden provaz.“ (LN, str. 17)

→ Táhnout za jeden provaz ⁹⁴

„Táhnout za jeden provaz „čili „spolupracovat“ je velmi často využívanou kolokací, kterou známe také v němčině jako „an einem Strick ziehen.“ (LN, str. 17)

„Ani v jednom zápase neukázal srdce, a co je horší, byl autokratický.“ (LN, str. 17)

→ Ukázat srdce

Opět se setkáváme s verbální kolokací a již druhým frazémem obsahujícím komponent „srdce“. Ačkoliv tento frazeologismus v prostudované odborné literatuře nenajdeme, jsem přesvědčena, že jej jako ustálené spojení spousta mluvčích využívá a vnímá, vzhledem k jeho rozšíření. Jiným způsobem můžeme význam fráze vyjádřit jako „dát do něčeho všechnu energii“, „ponořit se do něčeho“.

„Myslím, že Löw promeškal správný okamžik na to, aby oživil tým mladou krví“ (LN, str. 17)

→ Mladá krev ⁹⁵

Tento frazém, v němčině existující jako „junges Blut“, se řadí do skupiny neutrálních frazeologismů podle německých zdrojů, podle Čermáka se jedná o expresivnější výraz.

„...nebral si servítky hned po zápase Kahn jako expert v televizním studiu.“ (LN, str. 17)

→ Nebrat si servítky

V české odborné literatuře lze snadno dohledat výraz „bez servítek“, který je významově téměř totožný se slovesnou frází „nebrat si servítky“, ta ovšem kodifikována

⁹³ ČERMÁK, 2009, Výrazy slovesné, s. 684

⁹⁴ ČERMÁK, 2009, Výrazy slovesné, s. 626

⁹⁵ ČERMÁK, 2009, Výrazy neslovesné, s. 153

není. Podle mého mínění je to opět spojení, které je při nejmenším na cestě ke kodifikaci, ne-li dokonce adept, který je jako frazém užíván, ale pouze čeká na zapsání do slovníku.

„Věřili jsme až do konce, snažili jsme se střilet, ale nepadlo to tam.“ (LN, str. 17)

→ Nepadlo to tam

„Stopeři si vyměňují pasy, protivník vyčkává v obranném bloku. „(LN, str. 17)

→ Vyměnit si pas

V těchto dvou větách můžeme vidět typické příklady slangu, konkrétně fotbalového. Obdobně jako jsme se v této práci již setkali s frazeologismy typickými pro určitá profesní odvětví, setkáváme se nyní i se sportovními výrazy. První příklad znamená, že tým nebo jedinec nebyl schopný během hrací doby dát gól. „Vyměnit si pas“ potom chápeme jako poslat přihrávku. Vzhledem k jejich specifčnosti je nenalezneme ve frazeologickém slovníku, o ustálená spojení se ale nepochybně jedná.

Druhá věta už patří do komentáře *Postup za podivné fair play*.

2.1.4 Kultura

Hlavním tématem kulturní rubriky je na konci června a začátku července již tradičně Mezinárodní filmový festival v Karlových Varech. Právě článek, s názvem *Vary bez ČEZ začínají*, se řadí mezi ty, které nenabízí žádný frazém.

Ani seriál *Kolem dokola* nepřinesl veliký „frazeologický úlovek“.

„A zadruhé pevnost charakteru Vladimíra Pucholta, který mohl léta v klidu doma sbírat vavříny, pokud by se podrobil zdejšími požadavkům normalizační tvorby.“ (LN, str. 7)

→ Sbírat vavříny (sklízet)⁹⁶

⁹⁶ ČERMÁK, 2009, Výrazy slovesné, s. 861

„Sbírat“ nebo také „sklízet vavříny“ je neutrální frazeologismus, který znamená „zažívat úspěch“. Jeho použití logicky naznačuje pozitivní skutečnost nebo dokonce pochvalu. I v němčině existuje takový výraz „Lorbeer ernten“.

2.1.5 Názory

Rubriku Názory můžeme vnímat jako jakýsi protějšek k fejetonům FAZ. Jedná se o výjimku vzhledem k četnosti nalezených ustálených spojení, ať už kodifikovaných nebo domnělých. Níže analyzovaný příspěvek je od Bohumila Kartouse a nese název *Řeči místo činů*.

„Řada z nich zastává názor, že je vlastně všechno v pořádku, měli bychom si to nahlas říct, poplácát se po zádech a stát si pevně za svým.“ (LN, str. 8)

→ Poplácát se po zádech

→ Stát si za svým

Ani jeden z výše uvedených spojení není kodifikován jako frazeologismus. Vzhledem k tomu, jak často jsou tyto výrazy využívány v běžné komunikaci, by si místo mezi frazémy určitě zasloužily. Jedná se výrazy spíše hovorové. První spojení znamená „pochválit sám sebe“, druhé spojení potom „neustoupit“.

„Fackuje nás mezinárodní hanba, že lidem, kteří se mají starat o to nejcennější, o rozvoj našich dětí, dáváme almužnu.“ (LN, str. 8)

→ Hanba někoho fackuje ⁹⁷

Krásným příkladem dalšího tentokrát kodifikovaného hovorového frazému je „hanba někoho fackuje“. Znovu tu vidíme oblíbený frazeologismus patřící mezi kolokace.

„Jsem velmi zvědav, jestli se podaří naplnit předsevzetí vlády o navýšení platů na 150 procent za čtyři roky.“ (LN, str. 8)

→ Naplnit předsevzetí (splnit/dodržet) ⁹⁸

⁹⁷ ČERMÁK, 2009, Výrazy větné, s. 262

⁹⁸ ČERMÁK, 2009, Výrazy slovesné, s. 634

Tato verbální kolokace je označena jako terminativum. Rozumíme tedy, že spojení udává určité ultimátum, časový úsek pro splnění nebo uběhnutí určité činnosti nebo vypršení stavu.

„Problém je, že na místech, které vyžadují jasnou představu, kam směřovat, a vysokou míru rozhodnosti, jsou lidé, kteří ze všeho nejradyji hledí na špičky svých vlastních bot.“ (LN, str. 8)

→ Hledět na špičky vlastních bot

Dalším nekodifikovaným výrazem je „hledět na špičky vlastních bot“. Tento výraz je spíše marginální, ale i přesto splňuje významově kritéria pro to stát se frazeologismem. Význam, který nese je totiž výsledkem spojení všech komponentů. Tím významem je „nehledět dopředu“, „nemít smysl pro dlouhodobé plánování“.

„...krize je za dveřmi, jen ji ještě spokojený Čech nepocítil.“ (LN, str. 8)

→ Být za dveřmi ⁹⁹

Rubriku Názory zakončíme kodifikovaným výrazem. Když je něco za dveřmi, znamená to, že se daná situace nezadržitelně blíží.

⁹⁹ ČERMÁK, 2009, Výrazy slovesné, s. 155

2.1.6 Ekonomika a úspěšné firmy

Poslední rubrikou, která má ve FAZ svůj protějšek, je Ekonomika a úspěšné firmy. Rubrika se zabývá především lokálními událostmi v ekonomickém a podnikatelském odvětví. Začneme článkem *Korunu sráží obchodní války Vojtěcha Wolfa*.

„Její další vývoj je sázkou do loterie.“ (LN, str. 13)

→ Sáзка do loterie ¹⁰⁰

Prvním ustáleným spojením, které můžeme nalézt v rubrice Ekonomika je kolokace. Její ekvivalent v němčině je výraz „Das ist vabanque“. Frazologismus popisuje situaci, kterou nemůžeme nijak ovlivnit.

„Zápornou roli sehrává i nejistota kolem brexitu.“ (LN, str. 13)

→ Hrát roli ¹⁰¹

„Hrát roli“ neboli „mít ne něco vědomě i nevědomě vliv“ je velmi častým frazémem. Podle frazeologického slovníku se jedná o neutrální výraz. Osobně bych jej zařadila na pomezí stabilních frází a kolokací.

Dalším článkem tentokrát od Miroslava Petra je *Prazdroj testuje Čechy rýžovým ležákem*.

„K mání je zatím ve zhruba 60 prodejnách Makro a postupně i v řadě restaurací.“ (LN, str. 13)

→ Být k mání ¹⁰²

Další kolokace, kterou budeme analyzovat má svůj německý ekvivalent „Es ist zu haben“. V češtině používáme tento frazém v současnosti spíše zřídka.

¹⁰⁰ ČERMÁK, 2009, Výrazy neslovesné, s. 312

¹⁰¹ ČERMÁK, 2009, Výrazy slovesné, s. 671

¹⁰² ČERMÁK, 2009, Výrazy větné, s. 455

„Do hořkosti tradičního českého ležáku má však daleko.“ (LN, str. 13)

→ Mít daleko do ¹⁰³

Znovu před sebou máme příklad kolokace, která se vyskytuje často i v záporu. Německý protějšek zní „jm fern liegen“.

2.1.7 Léto LN

Nepravidelná rubrika Lidových novin je spíše doplňkovou zajímavostí této práce. Analyzovány byly dva články Michala Bernátha *Kulinářská esa na Moravě* a *Letecký akrobat Šonka láká do Žamberku*, který nabízí pouze poslední frazeologismus.

„Kromě luxusních i exotických pokrmů má festival i další taháky – především sbírku jedněch z nejlepších kuchařů v Česku, kteří své kulinářské dovednosti budou demonstrovat přímo návštěvníkům akce.“ (LN, str. 14)

→ demonstrovat dovednosti (projevit/prokázat) ¹⁰⁴

„Demonstrovat dovednosti“ je frazém řadící se mezi slovesné výrazy, dále pak nejpravděpodobněji mezi kolokace.

„Po Ostravě, Olomouci či Zlíně se kulinářský svátek podívá na zoubek i nejlepším místním kuchařům z nejvyhlášenějších podniků v okolí.“ (LN, str. 14)

→ Podívat se na zoubek ¹⁰⁵

Krásný příkladem frazeologismu k analýze je kolokace „podívat se na zoubek“. „Wir wollen dem mal auf den Zahl fühlen“ je pro frazém německým ekvivalentem. Tento konkrétní frazém můžeme vyjádřit také jako „zaměřit svou pozornost“, „snažit se něco rozřešit“.

¹⁰³ ČERMÁK, 2009, Výrazy slovesné, s. 379

¹⁰⁴ ČERMÁK, 2009, Výrazy slovesné, s. 141

¹⁰⁵ ČERMÁK, 2009, Výrazy slovesné, s. 952

„Součástí nabídky tak budou například hmyzí pochoutky, které mnozí návštěvníci zřejmě ještě neměli možnost ochutnat.“ (LN, str. 14)

→ Mít možnost ¹⁰⁶

Ačkoliv jeho idiomacita je nízká, běžně užívané slovní spojení „mít možnost“, které patří mezi slovesné výrazy, se také řadí mezi kodifikované frazeologismy.

„Žamberk bude letos opět hostit leteckou show, při které se bude divákům tajit dech při kouscích zkušených pilotů.“ (LN, str. 14)

→ Tajit dech ¹⁰⁷

Mezi propoziční frazeologismy se řadí také „tajit dech“, výraz, který v němčině známe jako „den Atem anhalten“. Frazém je v literatuře klasifikován jako neutrální až důraznější, expresivnější.

¹⁰⁶ ČERMÁK, 2009, Výrazy slovesné, s. 398

¹⁰⁷ ČERMÁK, 2009, Výrazy slovesné, s. 116

V. VÝSLEDKY

Výsledky této bakalářské práce jsou v určitých ohledech překvapivé. Dohledaných německých frazeologismů je znatelně víc než těch českých. Potvrzuje to i první graf v příloze Graf č.1 – Počet frazeologismů. Počet výrazů souvisí s rozsahem novin. Frankfurter Allgemeine Zeitung jsou noviny rozsáhlejší, tudíž v nich lze studovat více publicistických útvarů. Když se následně podíváme na Graf č.2 – Průměrná četnost frazeologismů na jeden útvár, zjistíme, že po vydělení počtu frazémů počtem útvarů, které byly v rubrice prostudovány, je výskyt ustálených spojení srovnatelný, dokonce se Lidové noviny dostávají do „mírného vedení“. To je ovšem výsledek při zahrnutí všech nalezených výrazů. Jak víme, některá ustálená spojení a to především v Lidových novinách nejsou kodifikována. Vytvoříme-li graf zahrnující pouze výrazy nalezené ve slovnících, dostaneme výsledek v Grafu č.3 – Průměrná četnost kodifikovaných výrazů na jeden útvár. Situace se v tuto chvíli obrací a my vidíme, že na frazeologismy je z tohoto pohledu bohatší FAZ.

Zaměříme-li se na noviny zvláště, získáváme představu o tom, jak jsou frazeologismy (včetně nekodifikovaných) rozmístěny v rámci rubrik. V případě FAZ nám poslouží Graf č.4 – Příslušnost frazeologismů ve FAZ. Na grafu krásně vidíme, že nejvíce výrazů bylo nalezeno ve Fejetonech a Politice a aktuálním dění. To v podstatě odpovídá očekávání. Co se ovšem prvotnímu předpokladu vymyká, je rubrika Sport a doslova vedle ní rubriky Průmysl a podnikání a Finance a Nemovitosti. U sportu byl předpoklad výskytu frazeologismů srovnatelný s Politikou a aktuálním děním, čehož rubrika očividně nedosahuje. Co je pro mě ještě překvapivějším zjištěním, je ovšem stejný výsledek Financí a nemovitostí, kde byl předpoklad opačný.

Lidové noviny částečně splňují prvotní předpoklad. Téma, Domov a Svět, rubriky zabývající se současnými tématy jsou zhruba uprostřed škály v rámci četnosti v LN. Ekonomika je na tom stejně, což je překvapivým výsledkem, očekávaná byla nižší míra výskytu. Názory následované Sportem zaznamenávají nejvyšší četnost ustálených spojení, což se setkává s očekáváním ze začátku práce. Největším překvapením je ovšem Kultura, kde byl předpokládán výskyt alespoň obdobný Sportu, přitom se jedná o rubriku na frazeologismy nejslabší. Pro zajímavost je v práci zahrnuta také nepravidelná rubrika Léto LN. Data z této rubriky v předchozích grafech nefigurovala. V Grafu č. 6 – Všechny rubriky LN je rubrika postavena pro srovnání vedle ostatních a nachází se spíše pod průměrem v četnosti frazémů. Stále je ovšem nad rubrikou Kultura.

Graf č.7 – Srovnání rubrik obou novin nám k sobě řadí stejně zaměřené rubriky. Jedinou výjimkou, jsou rubriky Finance a nemovitosti a Kultura, které jsou k sobě přiřazeny pro neexistující ekvivalent v druhých novinách. Na grafu jasně vidíme, že v čele jsou Lidové noviny. Výjimku tvoří rubriky o politice a současném dění a již zmíněné rubriky Kultura vs. Finance a nemovitosti, kde překvapivě zcela převažuje druhá z uvedených rubrik.

Se situací, kdy by se frazeologismus v novinách vyskytoval vícekrát, se setkáváme zřídka, konkrétně ve čtyřech případech z toho jeden není kodifikovaný. Prvním je frazém „unter Druck stehen“, druhým „etwas auf dem Weg bringen“, dále „in Frage stehen“ a posledním frází „Best never rest“. Všechny

výrazy se v novinách objevují dvakrát. Když se zaměříme na jednotlivé komponenty frazeologismů, často se setkáváme s podstatným jménem „Weg“. To figuruje až v pěti dohledaných spojeních. V českých novinách se ve dvou frazeologismech vyskytuje komponent „srdce“. Graficky máme situaci zpracovanou v Grafu č.8 – Použití.

Poslední Graf č. 9 poukazuje na stěžejní roli kolokací oproti ostatním frazeologickým spojeníům. Valná většina dat se řadila právě ke kolokacím, ostatní skupiny byly zastoupeny vyloženě výjimečně.

VI. ZÁVĚR

V závěru bych ráda celou bakalářskou práci shrnula. Práce se zabývala srovnáním německých a českých frazeologismů a ustálených spojení v širším pojetí. Data práce jsou čerpána z německých novin Frankfurter Allgemeine Zeitung a českých Lidových novin. Teoretická část, je zaměřena na vysvětlení důležitých frazeologických pojmů, např. frazeologismus nebo frazeologie, přibližuje frazeologickou terminologii, roviny, ze kterých lze frazeologii vnímat, a nakonec i její historii. Obsáhlou je také kapitola dělení, kde se setkáváme s klasickou, syntaktickou, speciální a smíšenou klasifikací a také klasifikací podle příslušnosti ke skupině větných členů. Praktická část nám nabízí další dvě části. První část je věnována německým Frankfurter Allgemeine Zeitung, konkrétně obecným informacím o novinách a následně samotným vyhledaným datům. Data jsou rozdělena do rubrik, které jsou krátce popsány, a dále do konkrétních publicistických útvarů, u kterých je uveden nejen titulek, ale také jeho autor. Stejně tomu je i u Lidových novin. Ve výsledcích práce se dozvídáme, že na počet nalezených frazeologických výrazů jsou obecně bohatší německé noviny. To ale souvisí s jejich rozsahem, který je při porovnání s Lidovými novinami znatelný. Co se týče průměru vyhledaných ustálených spojení na jeden publicistický útvar, poměry obou novin se vyrovnávají, dokonce jsou o něco bohatší naopak noviny české. Tak je tomu ovšem pouze v případě, že do propočtů zahrnujeme i nekodifikované výrazy. Bez nich jsou na prvním místě opět Frankfurter Allgemeine Zeitung. Nejvíce frazeologických spojení bylo nalezeno u obou novin poměrně podobně ve Fejetonech, Názorech a v rubrikách o současném a politickém dění. Sportovní rubrika byla bohatší v českém periodiku, německá verze překvapila svým v podstatě minimálním zapojením frazeologických výrazů. Ekonomicky zaměřené rubriky se svou četností nachází lehce pod průměrem, jak bylo předpokládáno. S frazeologismy, které by se vyskytovaly v novinách vícekrát, se setkáváme pouze v německé verzi a to čtyřikrát, jeden z nich není v německých frazeologických slovnících kodifikován. Výrazy s opakujícím se komponentem jsou v obou novinách. V německých nalezneme spojení s komponentem „Weg“ opakujícím se celkem čtyřikrát, v českých novinách potom spojení s druhým opakujícím se komponentem „srdce“. V českém periodiku se vyskytuje komponent v rámci frazeologického spojení dvakrát. Z klasifikačních skupin naprosto převládají kolokace. Minimálně se setkáváme s idiomy, příslovími a dalšími nominativními a propozičními

frazémy. Očekávání stanovená na začátku práce se tedy částečně potvrdila a částečně nenaplnila.

VII. RESUMÉ

Zum Abschluss möchte ich meine Bachelorarbeit zusammenfassen. Die Arbeit hat sich mit der Komparation von deutschen und tschechischen Phraseologismen und festgeprägte Wendungen im breiteren Sinne beschäftigt. Die Daten wurden aus der deutschen Frankfurter Allgemeinen Zeitung und der tschechischen Zeitung Lidové noviny entnommen. Der theoretische Teil ist die Erklärung der wichtigen phraseologischen Begriffe, zB. der Phraseologismus oder Phraseologie. Es bringt phraseologische Terminologie, die Ebene der Phraseologie und am Ende auch ihre Geschichte näher. Umfangreich ist auch das Kapitel *Teilung*. Hier begegnen wir der klassischen, syntaktischen, speziellen und gemischten Klassifikation und auch der Klassifikation nach der Zugehörigkeit zu der Gruppe der Satzglieder. Der praktische Anteil besteht aus zwei Teilen. Der erste widmet sich der deutschen Frankfurter Allgemeinen Zeitung, konkret den generellen Informationen über die Zeitung und nachfolgend den aufgefundenen Daten. Die Daten werden in die Rubriken, die kurz geschrieben sind, eingeteilt. Danach werden sie in konkreten publizistischen Sektionen mit Schlagzeilen und Namen den Autoren eingeordnet. In gleicher Weise ist auch der Abschnitt über Lidové noviny organisiert. In dem Kapitel Ergebnisse können wir sehen, dass die deutsche Zeitung reicher ist an phraseologischen Wendungen. Das hängt aber mit ihrem Umfang, der im Vergleich mit Lidové noviny bemerkbar ist, zusammen. Was den Durchschnitt der aufgefundenen festgeprägten Wendungen in einer publizistischen Sektion betrifft, sind beide beinahe gleich. Die tschechische Zeitung ist sogar ein bisschen reicher an Wendungen. Dieses Ergebnis erreichen wir nur, wenn wir auch die nicht kodifizierten Ausdrücke miteinberechnen. Ohne diese Gruppe der Ausdrücke ist die Frankfurter Allgemeine Zeitung nochmals an erster Stelle. Die meisten phraseologischen Verbindungen werden bei beiden Zeitungen in dem Feuilleton, dem Nážory und den politischen und Geschehensrubriken gefunden. Die Rubrik Sport im tschechischen Periodikum hatte mehr Wendungen. Überraschend war deren minimale Anzahl in der deutschen Version. Ökonomisch orientierte Rubriken befinden sich mit ihrer Anzahl knapp unter dem Durchschnitt, als vorausgesetzt wurde. Phraseologismen, die sich mehrmals im Rahmen der Zeitungen zu finden sind, begegnen uns nur in der deutschen Version und zwar viermal. Einer von ihnen ist nicht kodifiziert. Wendungen mit wiederholender Komponente finden wir in beiden Zeitungen. In der deutschen Zeitung befinden sich Wendungen mit „Weg“ viermal. In tschechischen Zeitung haben wir dann

zwei Wendungen mit der Komponente „srde“. Die größte der Klassifikationsgruppen bilden die Kollokationen. Minimal sehen wir in der Zeitung Idiome, Sprichwörter und andere nominative oder propositionelle Phraseologismen. Die Erwartungen, die am Anfang der Arbeit festgestellt wurden, haben sich damit teilweise bestätigt und teilweise nicht erfüllt.

VIII. SEZNAM POUŽITÝCH INFORMAČNÍCH ZDROJŮ

Seznam použité literatury:

BURGER, Harald. *Phraseologie: eine Einführung am Beispiel des Deutschen*. 2., überarbeitete Aufl. Berlin: Erich Schmidt, 2003. 224 s. Grundlagen der Germanistik; [vol.] 36. ISBN 3-503-06170-3.

ČERMÁK, František, HRONEK, Jiří a MACHAČ, Jaroslav. *Slovník české frazeologie a idiomatiky. 3, Přirovnání*. 2., přeprac. a dopl. vyd., V nakl. Leda vyd. 1. Praha: Leda, 2009. 507 s. ISBN 978-80-7335-215-8.

ČERMÁK, František, HRONEK, Jiří a MACHAČ, Jaroslav. *Slovník české frazeologie a idiomatiky. 2, Výrazy neslovesné*. 2., přeprac. a dopl. vyd., V nakl. Leda vyd. 1. Praha: Leda, 2009. 547 s. ISBN 978-80-7335-215-8.

ČERMÁK, František, HRONEK, Jiří a MACHAČ, Jaroslav. *Slovník české frazeologie a idiomatiky. 3, Výrazy slovesné*. 2., přeprac. a dopl. vyd., V nakl. Leda vyd. 1. Praha: Leda, 2009. 1247 s. ISBN 978-80-7335-215-8.

ČERMÁK, František. *Slovník české frazeologie a idiomatiky. 4, Výrazy větné*. 1. vyd. Praha: Leda, 2009. 1267 s. ISBN 978-80-7335-215-8.

ČERMÁK, František. *Frazeologie a idiomatika: česká a obecná = Czech and general phraseology*. Vydání 1. Praha: Karolinum, 2007. 718 stran. ISBN 978-80-246-1371-0.

Česko-německý frazeologický & idiomatický slovník. 1. vyd. Olomouc: Fin, 1999. 603 s. Slovníky. ISBN 80-86002-58-6.

DROSDOWSKI, Günther a SCHOLZE-STUBENRECHT, Werner. *Duden, Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten: Wörterbuch der deutschen Idiomatik*. Mannheim: Dudenverlag, ©1992. 864 s. Der Duden in 12 Bänden; Bd. 11. ISBN 3-411-04111-0.

ŘURČO, Peter. *Probleme der allgemeinen und kontrastiven Phraseologie: am Beispiel Deutsch und Slowakisch*. Heidelberg: Groos, ©1994. 219 s. ISBN 3-87276-701-1.

FÖLDES, Csaba. *Deutsche Phraseologie kontrastiv: intra- und interlinguale Zugänge*. Heidelberg: Julius Groos, [1996], ©1996. 222 stran. Deutsch im Kontrast; Band 15. ISBN 3-87276-759-3.

HEŘMAN, Karel a kol. *Deutsch-tschechisches Wörterbuch der Phraseologismen und festgeprägten Wendungen = Německo-český slovník frazeologizmů a ustálených spojení*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2010. 2 sv. Beckovy odborné slovníky. ISBN 978-80-7400-175-8.

PALM, Christine. *Phraseologie: eine Einführung*. Tübingen: Gunter Narr Verlag, ©1997. xii, 130 s. Narr Studienbücher. ISBN 3-8233-4953-8.

PILZ, Klaus Dieter. *Phraseologie: Redensartenforschung*. Stuttgart: J.B. Metzlersche Verlagsbuchhandlung, 1981. x, 147 stran. Sammlung Metzler: Realien zur Literatur. Abt. C, Sprachwissenschaft; M 198. ISBN 3-476-10198-3.

SCHEMANN, Hans. *Deutsche Idiomatik: die deutschen Redewendungen im Kontext*. 1. Aufl. Stuttgart: Ernst Klett Verlag für Wissen und Bildung, 1993. cxiii, 1037 s. PONS. ISBN 3-12-517780-4.

SODEYFI, Hana a NEWERKLA, Lenka. *Idiomatische Redewendungen, Sprichwörter und Begriffe der Gegenwartssprache in Österreich und der Tschechischen Republik = Frazeologické a idiomické výrazy v současné češtině a rakouské němčině*. 1. Aufl. Wiesbaden: Harrassowitz, 2011. 239 s. ISBN 978-3-447-06669-3.

Periodika pro praktickou část:

Frankfurter Allgemeine Zeitung, 29. 6. 2018, Nr. 148/26 D1, Frankfurter Allgemeine Zeitung GmbH, ISSN 0174-4909

Lidové noviny, 29. 6. 2018, XXXI/150, MAFRA a. s., ISSN 1213-1385

Internetové zdroje:

František Čermák (2017): FRAZÉM A IDIOM. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny (cit. 26. 2. 2019). Dostupné z URL: [https://www.czechency.org/slovník/FRAZÉM A IDIOM](https://www.czechency.org/slovník/FRAZÉM_A_IDIOM)

František Čermák (2017): PŘÍSLOVÍ. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny (cit. 5. 3. 2019). Dostupné z URL: <https://www.czechency.org/slovník/PŘÍSLOVÍ>

Webové stránky Lidových novin (cit. 17. 3. 2019). Dostupné z URL: <https://www.lidovky.cz/>

Webové stránky Redesarten-index: Wörterbuch für Redesarten, Redewendungen, idiomatische Ausdrücke, Sprichwörter und Umgangssprache (cit. 15. 3. 2019). Dostupné z URL:

<https://www.redensarten-index.de/suche.php>

Internetový slovník Seznam (cit. 20. 3. 2019). Dostupné z URL: <https://slovník.seznam.cz/>

Otevřený internetový slovník Wiktionary (cit. 1. 4. 2019). Dostupné z URL: <https://www.wiktionary.org/>

Webové stránky Zeitung.de (cit. 10. 3. 2019). Dostupné z URL: <https://www.zeitung.de/medien/faz/>

IX. SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Grafy

Příloha B – Seznam zkratek